

Гавриил Романович ДЕРЖАВИН
Александър Сергеевич ПУШКИН
Николай Василевич ГОГОЛ
Михаил Юриевич ЛЕРМОНТОВ

РЕКАТА НА ВРЕМЕТО

Превод на български език:
МАРИЯ ШАНДУРКОВА

**ГАВРИИЛ ДЕРЖАВИН,
АЛЕКСАНДЪР ПУШКИН,
НИКОЛАЙ ГОГОЛ, МИХАИЛ
ЛЕРМОНТОВ
РЕКАТА НА ВРЕМЕТО
СБОРНИК ПРЕВОДИ НА
РУСКИ ПОЕТИ ХVІІІ–ХІХ ВЕК**

Превод: Мария Шандуркова

chitanka.info

МАРИЯ ШАНДУРКОВА

ВСТЪПИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ ЗА „РЕКАТА НА ВРЕМЕТО“

Този сборник с поетични преводи включва творби на четирима велики руски писатели, творили през XVIII и XIX век: Гавриил Романович Державин, Александър Пушкин, Николай Гогол и Михаил Лермонтов.

Заглавието на книгата „Реката на времето“ е превод на първия стих от началото на недовършената последна ода на Гавриил Р. Державин „Руина чти“ („Разруха на честта“). Неговите стихове — осем на брой, са с духовна тематика: одата „Бог“, три стихотворения — „Молитви“; „Признание“, „Замисленост“ и творбата „Към властелините и съдиите“. Поетиката на Державин има философски характер. Той се прекланя пред Твореца-Създател, търси Божественото у човека и неговото място на земята.

Александър Пушкин е представен с 27 поетични творби — любовни, елегии, философски.

Трудно е да се открият стихове, писани от автора на романа „Мъртви души“ — Николай В. Гогол. Три са неговите стихотворения в сборника. В стихотворението си „Към тебе Майко, о Пресвята“ той поставя подзаглавие „Не бъдете мъртви, а живи души. Няма друга врата, освен показаната от Исус Христос...“. Влечението му към Божественото, към красотата и добрите чувства у човека изпълват и другите две негови стихотворения.

46 са преводите на стихове от Михаил Ю. Лермонтов. Обхватът им е от нежна любовна лирика, молитви, стихотворението „Смъртта на поета“ до поемата „Демон“.

В преводите си на български език се постарях да предам вярно и точно съдържанието и да опазя богатството на поетичната образност, ритмичност и звучене на оригиналните поетични творби.

Мария Шандуркова

10 апрел 2020 г.

ГАВРИИЛ РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН

Роден на 14 юли 1743 г. в с. Сокури, Казанска губерния. Починал на 20 юли 1816 г. в имението Званка, Новгородска губерния. Руски поет от епохата на Просвещението. Активен държавник в Руската империя, сенатор и действителен таен съветник.

РЕКА Е ВРЕМЕТО, ЗАВЛИЧА...

*Река е времето, завлича
в порой труда на общества,
потопя в бездната безлична
царе, народи и царства.*

*Остане ли от тях по нещо
чрез звук на лира и тръба,
поглъща ги устата-вечност
и всичко в общата съдба!*

6 юли 1816

Превод: 7 май 2015 г.

БОГ ОДА

*О, ти движение в пространство
на живи и неживи същества,
летеж от времена прастари
без лик, а в троица божества!
Единосъщен и единен,
без място — дух, и без причина,
от никого непостижим,
и всичко с себе си изпълва,
обхваща, създава, сбъдва,
ний името му — Бог — мълвим.*

*Дълбокия океан да мери
лъчи и пясък да брои
такъв ум и да се намери
не може Теб да покори!
И духове от Теб родени
не могат даже просветени
да знаят твоите съдби:
и само с мислите си дръзват,
но Твоето величие не зърват,
разтапят се във вечност миг.*

*От хаоса до времената,
от бездна вечността призвам,
а вечност, още непозната,
Ти сам във себе си създам:
от своята сила се създаде
и сам със себе си сияеш,
Ти, светлината на света.
Създам си със едничко слово
творения в пространства нови,*

Ти си, ще бъдеш, — в вечността!

*Съдби в движение са в тебе,
живот ти даваш и държиш;
и всеки край с начално време
слепяваш, смърт с живот мениш.
И както искри разхвърчават,
слънца от Теб се появяват;
а мразовее ли денят,
прашинките от скреж играят,
въртят, люлеят се, сияят,
така под Теб звезди блестят.*

*Звезди, запалени милиони
в неизмерими светове,
творят те твоите закони,
животворящите лъчи са те.
Но всички огнени лампади,
кристални алени грамади,
на златните вълни сънят,
или ефир с горящи сфери
и вкупом световите цели
пред теб са ноц, а Ти – денят.*

*Каквото капка е в океана,
това пред Теб е този свят.
Какво от мене е видно?
Какво ли съм пред Тебе аз?
Във този океан въздушен
милиони светове се случват,
стократно много светове,
когато с тебе ги сравняват,
те само точка се явяват;
а аз съм нищото пред Теб.*

*Аз нищо съм, но в мен сияеш
с велики твои добрини;*

*и както в капка, лъч играе,
в мен Себе си си отразил.
Аз нищо съм! — Ала усещам,
летя от някого понесен
като дете във висини;
за Теб душата ми мечтае
да вниква, мисли и узнае:
щом аз съм тук, Ти също — си!*

*Ти си! — природата е тая
която в моето сърце тупти
и моя разум уверява,
че нещо съм, щом тук си Ти!
Аз, част от цялата вселена,
сред нея сякаш уважена
сред всички тия естества,
где сложи край на твар телесна
с началото на дух небесен,
с мен свърза всички същества.*

*В света аз връзка съм избрана,
най-висша степен вещество;
в мен всичко живо е събрано;
начало съм на Божество;
Със тялото в праха изгнивам,
а бури със ума разкривам,
аз червей – цар – аз Бог – аз раб!
Но, щото съм така прекрасен,
отгде съм се явил – неясно;
за себе си съм непознат.*

*На Теб творение, Създател!
На твойта мъдрост съм творба,
житейски извор, благодатен,
Цар мой, в душата ми душа!
А твойта правда да пребъде,
че моето битие безсмъртно*

*да мине преходната смърт;
и моят дух в смъртта облечен
и чрез смъртта на Теб обречен,
Отец! – в безсмъртие да съм.*

*Непостижим, Недоказуем!
Безсилен съм дори черта
от Твоята сянка да разбуля
по волята на мисълта;
слова за Теб от простосмъртни
не могат слава да обзърнат
и с нищо Теб да почитат,
до Тебе да се възвишават,
различията да стопяват
и с сълзи да благодарят.*

1784

Превод: май 2015 г.

МОЛИТВА

НЕДОСТИЖИМ Е БОГ, ТВОРЕЦ НА ВСИЧКО ЖИВО...

*Недостижим е Бог, Творец на всичко живо,
сърцата движи, в помислите ни прозира!
За сетен път в живота си зова те аз:
склони лице и чуй молбата ми сега.*

*В сърцето съкрушено взри се, мой Създател,
законът Твой, ако за мен е непонятен
и с моя разум слаб не бих го аз разбрал,
прости ми Ти, ако в заблуда съм живял.*

*По твоята повеля искам да създавам,
да пиша ревностно творби със чиста вяра.
И виждам този път разтворен е пред мен,
по който влизам аз в покоя осветен.*

*Ще вляза аз, наистина, не се съмнявам:
на Твойто милосърдие се аз надявам.
Ти щедър, милостив бе във века нетраен:
ще бъдеш мой Баща, а не Съдник до края.*

1776

Превод: май 2015 г.

МОЛИТВА

О,БОГ СЪЗДАЛ ДУШИТЕ ВЕЧНИ...

*О Бог, създал душиите вечни
и всичко живо на света!
Единствено число в безчетни,
без него – пълна пустота!
О, дълбина! О, съпричастие!
Любов безкрай, без брегове!
Ти извор на живот и щастие,
в големи, малки светове!*

*Щом всички твари с дух даряваш
от арфите на звезден хор,
Теб този звук Те забавлява
сред Твоята вечност и простор,
в кръга безкраен на звездите,
от Теб вземали светлина,
загребваш блясък от лъчите,
поиш небесен океан;*

*и аз по плът и прах съм тленен,
когато Ти във този кът
душа ми вдъхна, тъй свещена,
да съм в хармония по път,
да стъпя в Твоята вселена:
о, дай ми сили в този свят,
да мога злото покварено
чрез Твоята воля да сломя;*

*душата ми да стане чиста,
вода, избликнала сред смрад,
на рози дъх в мъглата ниска,
небесен лъч сред нощен ад,*

*проврял се там, където знае,
той своята същност да огрей,
светликът пак да засияе —
от огън злато не черней.*

*Дари ме тъй, че мойта жажда
и мисъл да си само Ти
и Твоята истина желана
суетен свят да просвети.
Че правда, съвест и закони,
които в мойта гръд си влял,
за подлост, ползвана от трона,
не бих за нищо разпилял;*

*щом моя произход познавам,
достойнствата си не сломих;
на Твоята воля подражавам,
към Твоя образ се стремих;
и тъй, труда си давах даром,
на злото връщах със добро,
за Теб доброто щом е слава,
за мен – омразно всяко зло;*

*ще бързам сълзи да изтрия
на всички клетки същества;
сърца жестоки да разкрия
и с моя огън да смекча;
да няма гордост в мен и злоба;
на сладост да не се отдам;
и на душата Ти подобен,
да бъда с нея вечно слян.*

*О, сладка мисъл, дръзновена —
с Твореца мой да сме едно!
Къде си радост съкровена
да заживея само с Бог?
Когато с Тебе бъда цяло,*

*любов си ми, желан си край!
Пред Твоето лице изгряло
и мрачен ад ще бъде рай.*
1797
Превод: юли 2015 г.

МОЛИТВА БОГ МОЙ, СЪЗДАТЕЛ...

*Бог мой, Създател,
Владико Творец!
Мой си ваятел,
Ти майка, отец,
Ти покровител:*

*за мене съдба
присъдил си ти
и с Твойта ръка
душа осветил;
живот си ми дал.*

*По жили кръвта ми
със Теб се родей,
засукал гръдта ѝ,
от първия ден
ти вля я у мен.*

*В днешната младост,
във страстния бунт,
във вихър талазен,
вилнял в моя друм
помощник бъди!*

*Не виждам аз дни
във мрака пред мен,
ни светли лъчи;
за всеки роден
не виждам аз път.
Кораб се носи*

с вълни по море,
вятър изкосо
го бий и реве,
ще потъне той.

В мене подобно
невяра гори,
с бурите злобни
и страсти в гърди
потъвам във грях.
Ти повдигни ме
със своята ръка,
иначе загивам
във бездната аз,
изчезвам съвсем.

Крепост бъди ми
ти във гърдите
всички да видят:
Ти си Спасител
единствен за мен.
Думите злобни
на устни да спра;
гняв безподобен,
сърдечна борба
превърни Ти в любов.

За вярващ надежда,
в сърце благодат,
за просяк одежда,
венец за монарх,
утеха за всички!
Отчаяно моля
и Тебе зова,
дочуй тая моя
към Тебе молба,
Творец мой и Бог!

1776, 1790
Превод: 8 май 2015 г.

НА ВЛАСТЕЛИНИТЕ И СЪДИИТЕ

*Възкръсна Бог, за да осъди
тълпата земни богове;
защо и докога ще бъдат
към злото примирими те?*

*Дългът ви е да пазите закона,
а не най-силните лица,
без помощи и без отбрана
самотниците да не са.*

*Ваш дълг към бедни и невинни,
нещастници да имат дом;
да защитавате безсилни,
да спре бедняшкото тегло.*

*Затварят се очи с награди,
не виждат и не знаят те:
злодейства земни са грамади,
тъмней без правдата небе.*

*Царе! Вий с чувство на всевластни,
че няма кой да съди вас,
и вие като мен сте в страсти
и смъртни като всички нас.
И вий ще паднете подобно
листо от есенно дърво!
И вие ще умрете сходно,
като последния ви роб!*

*Възкръсвай, Боже, прави Боже!
Молитвата им проследи:
ела, съди, наказвай даже,*

но наш единствен цар бѣди!
1780
Превод: 18 май 2015 г.

ПРИЗНАНИЕ

*Не живеех аз с преструвки
да приличам на светец,
да се хваля с важни служби
с философския венец:*

*Чистите сърца обичах,
мислите ми бяха с тях,
на човешкото се вричах
с ум, сърце и с дарба пях.*

*Ако в мен блестя възторга,
в струните ми пламък гря.
Блясъкът ми бе от Бога;
в себе си за Бога пях.*

*Ако звуци посвещавах
с лирата си на царе, —
добродетелта им славна
мислих с Бога равна бе.*

*Ако за победи гръмки
кичех вождове с венци, —
мислих в техните издънки
дух ще влея на предци.*

*Ако властници преследвах
с правда, казана в очи,
вярвах, може да прогледнат
за народните съдби.*

*Ако аз от суетата
бил съм също прелъстен, —*

*да, обичам красотата
пеех, от жени пленен.*

*Тъй е, любовта е пламък,
падах, ставах в моя век.
Ти хвърли ми в гроба камък,
ако ти не си човек!*

1807

Превод: 19 май 2015 г.

ЗАМИСЛЕНОСТ

*Замислен съм и сам, с широките си крачки
вървя, измервайки пространство пустота;
пред своите нозе аз гледам с поглед мрачен,
не се ли вижда нейде на човек следа.*

*Уви! Сред хората аз помощ не намирам
не виждам и не търся, времето тече;
веселието мина, мъката откривам
и зъл печат в очи на всеки се чете.*

*И сякаш викат хребети, реки, долини,
и с огън – моя дух и чувства неделими,
и скъпите очи – закриват те от мен.*

*Но няма мрачни дебри, пустоши гробовни
где моята любов с мечтите си тъжовни
не би дошла с мен разговор да проведе.*

1807

Превод: май 2015 г.

АЛЕКСАНДЪР ПУШКИН

Роден на 6 юни 1799 г. в Москва. Умира след дуел на 10 февруари 1837 г. в Санкт Петербург. Руски поет, драматург, литературен критик, публицист, белетрист, основоположник на съвременния руски литературен език. Най-значимият руски национален поет от XIX век. Епохата, в която живее, се определя като златен период на руската поезия.

ПОЕТ И ТЪЛПА

Поет на лира вдъхновена
разсеяно разнася звън.
Той пей — а хладно и надменно
народ край него непрогледнал,
вторачен, сякаш вижда сън...
И тъпата тълпа умува:
„Защо тъй звучно е запял?
Ушите ни защо надува,
каква ли цел е начертал?
Какво ни дрънка? Що ни учи?
Сърцата що вълнува, мъчи,
като магьосника прочут?
А песента му е свободна
и като вятър е безплодна:
каква е ползата ѝ тук?“

Поет:

Мълчи, окаяний народ,
на нужди, грижи ти си роб!
Противен си със ропот дръзки,
пълзиш ти червей, не летиш;
във всичко ползата цениш,
дори кумирът Белведерски.
Но ползата не виждаш там.
А в мрамора нали е Бога?
Гърнето драго е по-много:
че в него готвиш си храна.

Тълпа:

Избранник Божии небесен,
изпратен си със дар чудесен
за нашто благо го отдай:

сърцата братски разгадай.
Че ний страхливи сме, коварни,
безсрамни, зли, неблагодарни;
сърцата ни студени на скопци,
клеветници и роби, и глупци;
загнездени са в нас пороци.
Щом ближния обичаш ти,
най-смело давай ни уроци,
ще слушаме и ще мълчим.

ПОЕТ:

Махнете се, какво ви прави
поетът мирен, спрял до вас!
Вий тънете в развратни нрави,
не буди ви лиричен глас!
Противни сте като гробове.
За глупостите си, за злоба
вий имахте до този час
тъмници, бичове, топори;
дотегна ми, народ безумен!
В града от улиците шумни
измитат смет — полезен труд!
Но щом служение изоставят
и жертвата си пред олтаря
с метли жреците ли метат?
Че не в житейските вълнения,
за користи и гневен бой,
родени сме за вдъхновение,
молитви, песенен покой.

1828

Превод: 22.01.2013 г.

ТИ И ВИЕ

*Неволно Ви с сърдечно Ти
обърка тя така в заблуда
и най-щастливите мечти
в душата влюбена събуди.
Замислен аз стоя сега
пред нея, гледам я без сила;
говоря: „Вие сте тъй мила!“
а мисля: „как Те любя аз!“*

1828

Превод: 10.02.2013 г.

ПЕВЕЦ

*Дочухте ли от горски кът в нощта
певец да пей за обич и тъгата?
Мълчанието утринно в полята
с пронизващ звук от жална чистота
дочухте ли?*

*Видяхте ли в припадналия здрач
певец да пей за обич и тъгата?
Дали усмивка, или пък сълзата
във погледа му тих, изпълнен с плач,
видяхте вий?*

*Въздъгнахте ли, чули глас в зори,
певец да пей за обич и тъгата?
Кога видяхте юноша в гората
и в погледа му мъка да гори,
въздъгнахте ли вий?*

1816

Превод: юни 2013 г.

ЖЕЛАНИЕ

*Тъй бавно се изнизват моите дни,
сърцето ми потъва във тревоги,
нещастната любов ме нарани,
безумия мечтите ми прогонват.*

*Но аз мълча, потиснат, угнетен;
и сълзи лея; те са облекчение;
от мъката в душата съм пленен —
намирам там горчиво наслаждение.*

*О, мой живот! Лети, не ще те спра,
изчезвай в мрак, ти празно привидение;
любимо ми е сладкото мъчение —
и, любейки, аз нека да умра!*

1816

Превод: юни 2013 г.

ДВЕ ЧУВСТВА СВИДНИ СА ЗА НАС...

*Две чувства свидни са за нас —
от тях сърцето се насища —
любов към родното огнище,
любов към гроба на баща.*

*Светиня ти, животворяща!
Земята мъртва би без теб,
пустиня... сякаш,
или олтар без богове.*

1830, Болдино

Превод: юни 2013 г.

ОБИЧАХ ВИ: И ОБИЧТА МИ МОЖЕ...

*Обичах ви: и обичта ми може
в душата ми все още да искри,
но нека вас това да не тревожи;
не искам нищо да ви наскърби.*

*Обичах ви безмълвно, безнадеждно,
ту плахо, ту ревниво като луд;
обичах ви тъй искрено, тъй нежно,
дай Бог да сте любима тъй на друг.*

1829

Превод: 08.10.2014 г.

К...

*Мига вълшебен аз си спомням:
пред мене ти се появи
като видение чаровно,
на красотата гений жив.*

*В тъгите, гаснещ без надежда,
в тревожен шум от суета,
звучеше ми гласът ти нежен
и виждах образа в съня.*

*Години... Бурите метежни
изтриха старите мечти,
забравих аз гласа ти нежен,
божествените ти черти.*

*В затънтен мрак на заточение
изнизваха се моите дни
без божества, без вдъхновение,
без обич, трепет и сълзи.*

*Душата пак ми се пробуди:
и ето, появи се ти,
като видението чудно,
на красотата гений чист.*

*Сърцето бие в упоение
и възкреси се порив нов –
и божество, и вдъхновение,
живот и сълзи, и любов.*

1825

Превод: 28.10.2014 г.

ЕСЕН (1833)

„Какво ли не влиза тогава в
заспалия ми ум?“

Держави

Н

I

Октомври е дошъл – гората разпилява
последните листа, от клоните летят;
навява есен хлад и пътят се скована.
Клокочейки тече зад мелница поток,
вирът е замразен; съседът ми тогава
в полето тръгва пак със пушката за лов,
посевите да пази от ловните забави,
събужда кучи лай заспалиите дъбрави.

II

Сега е мой сезон: не любя пролетта;
тя скучна е за мен; от кал и смрад съм болен;
кръвта шуми; в ума и в чувствата тъга.
Във зима лоша, зла, живея по-доволен,
обичам ѝ снега; под поглед на луна
как плъзгам се с шейна с другарката на воля,
в самурена яка, загрята с въздух свеж,
ръката ви държи, трепери с плам горещ!

III

Тъй весело е, ти, обут с кънки железни,

*летиш по огледало гладко на река!
А празниците зимни със тревоги звездни?
Почитаме със чест, потъваме в снега,
на жителите от бърлоги не е лесно,
скучаят мечките. Нима ний век така
ще се пързалияме в шейни с Армиди млади
и нищо зад прозорци топли да не правим.*

iv

*Ох, лято чудно си! Как бих те любил аз,
но не във зной, във прах, с мухите и комари.
Способностите губи моята душа,
измъчваш ни, като полята сме страдални;
от засуха, ний търсим свежест в този час
и други мисли няма в нас, а само жалим
за зима, за старицата със вино, с млин,
за неин помен ние сладолед държим.*

v

*А дните късни в есента най-често мърмят,
но те за мене мили са, читател скъп,
със красотата тиха, с блясъка им мърдър.
Тъй нелюбимото дете в семеен кът
към себе си привлича ме. Не съм ви лъгал,
в сезона неин аз щастлив съм всеки път,
тя с добрини е пълна; в любовта си скромна,
намирам нещо в нея от мечта свободна.*

vi

*Че ми харесва тя, как аз да обясня?
Тъй както пък на вас туберкуозна дева
понрави ви се с чар. Очакваща смъртта,
тя, бедната, без ропот и без гняв склонена,
с увяхваща усмивка вече на уста;
от гробен зов и зейнал трап не е смутена;
в лицето ѝ играят пъстри цветове.*

Тя още жива е, сега, но утре – не.

vii

*Спокойно време! За очите си чаровно!
Така приятна си прощална красота –
обичам пищното увяхване природно,
обагрени гори със златните листа,
с дъх свеж шепти във сенките им вятър волен,
и пенят се мъгли, покрили небеса,
и кратък слънчев лъч, слани незакъснели,
и бури зимни във далечините бели.*

viii

*И с всяка есен аз отново пак цъфтя;
че руски студ за мойто здраве е полезен;
и любя пак бита и простите неща:
редовно идва сън, гладът и той железен;
игрива, радостна в сърцето е кръвта,
желания кипят – аз пак щастлив съм, весел,
и чувствам пак живота в мене органично,
(но моля да простите мойта прозаичност).*

ix

*И водят кон към мен; в широките полета
размахва грива той, с ездача си лети,
и ясен звук разнасят бляскави копита,
в премръзнал дол ледът се цепи и звъни.
Угасва кратък ден, в камината зарита,
играе огън пак – ту в ярки светлини,
ту тлее като жар – а аз край него сядам
чета и мислите в душата си подкладам.*

x

*Забравям за света и в сладка тишина
понасям се във моя сладостна омая*

*и ме пробужда поетична светлина:
душата стегната в лирическа забрава,
трепти, звучи и търси, както във съня,
да бликне най-накрая волната изява –
и ето ги пред мен във призрачни черти,
познайници дошли от моите мечти.*

XI

*И мислите в главата пълни са със сила,
и леки римите насреща им текат,
и пръстите стремят се към перо и книга,
минута – стихове свободно се редят.
Тъй кораб дремещ неподвижно си почива,
но в миг! – матросите се впускат и пълзят
горе, долу – платната пълни с вятър волен;
и пори колосът, сече вълни огромни.*

XII

Плава. Къде да отплаваме?...

.....

.....

Превод: октомври-ноември-декември 2014 г.

ЗИМНА ВЕЧЕР

*Буря скри небето мътно,
снежни вихрите върти;
ту е вой на звяр по пътя,
ту е детски плач и вик,
ту по покрива разпаднал
мигом в сламата шуми,
сякаш закъснял е странник,
по прозорче трополи.*

*А колибата сред воя
скръбна в тъмното тъжи.
Ти защо, старице моя,
до прозореца мълчиш?
Дали бурята с фучене,
тебе, драга, изтощи,
или дремеш от жужене,
що с вретеното свисти?*

*Нека пием с тебе, скъпа,
бедна младост с теб делил,
кана дай, да пием с мъка!
И сърце да веселим.
Пей ми песента за птица,
как морето прелетя;
пей ми песен как девица
ходи сутрин за вода.*

*Буря скри небето мътно,
снежни вихрите върти;
ту е вой на звяр по пътя,
ту е детски плач и вик.
Нека пием с тебе, скъпа,*

*бедна младост с теб делил,
кана дай, да пием с мъка!
И сърце да веселим.*

1825

Превод: декември 2014 г.

СЛАВЕЙ И РОЗА

*В мъглата пролетна, в безмълвен нощен парк,
над розата сам славей източен запя.
Но мила роза, тя не слуша, не копнее,
под влюбения химн във дрямка се люлее.
И ти ли пееш тъй за чар, ала студен?
Свести се, о поет, към що си устремен?
Не чувства тя, не се заслушва във поета;
погледнеш, тя цъфти; зовеш я — няма ехо.*

1827

Превод: 08.12.2014 г.

КАК СЛАДОСТНО Е!... БОЖЕ, НО ОПАСНО...

*Как сладостно е!... боже, но опасно
да гледам в теб, мил поглед да следя!...
Ще помня ли твой взор с усмивка ясна
и пламъка възшебен на речта!
Вълшебнице, защо ли те погледнах –
щом теб видях, блаженството познах –
и щастието мое пренебрегнах.*

1818

Превод: 10.12.2014 г.

ЕЛЕГИЯ ЩАСТЛИВ Е, КОЙТО МОЖЕ...

*Щастлив е, който може сам
без страх страстта си да признава;
и кой на тайната съдба
все още плахо се надява:
кому в мъглата лунен лъч
показва ноц на страсти и утеха;
комуто тихо с верен ключ –
врата към скъпата открехва!*

*Но аз живея във тъга,
без радост тайна, без наслада;
мечтата рано прецъфтя:
животът-цвет е сух, щом страдаш!
Лети печално младостта,
на старостта дочувам стона,
ако забравя любовта,
сълзите ѝ дали ще помня!*

1816

Превод: 09.12.2014 г.

ЕЛЕГИЯ АЗ МИСЛИХ ЛЮБОВТА...

*Аз мислих любовта – угаснала съвсем,
замлъкнал злият глас на страстите ми бурни,
че радостна звезда е дружбата за мен,
донесла на страдалеца надежда будна.*

*Представих си покой на истинския бряг,
че виждам отдалеч ръката как показва
плувците бедстващи във ад
на яростната морска пазва.*

*Блажен е онзи – казах аз,
живял свободно и прекрасно,
явил се както пролет ясна,
непомрачаван от страстта,
не страдал от любов напразна,
не знаел що е плен в скръбта.*

*Блажен! Но аз съм по-доволен.
Синджира скъсах на скръбта,
и пак приятел съм... свободен,
житейски мрак по път тъжовен
омаях с чар и красота.*

*Какво говоря аз... нещастник!
За миг сънувал съм в лъжлива тишина,
но скръбната любов във мене е била,
не е угаснал пламък страстен.*

*Другарите за веселба повиках аз
и лирата си исках да настроя с радост,
красавиците млади да възнея пак,*

веселията Дионисиеви, Бакхус.

*Напразно!... аз мълчах; безсилната ръка
лежеше, вехнейки, на лира непослушна,
гореше огън в мен – и в мъка равнодушна
аз гледах отдалеч младежката игра.*

*Любов, отрова в наши дни,
върви с лъжливите надежди.
Душата моя съхрани,
от огъня на парещи копнежи.*

*Летете, призраци... Амур, не съм аз твой,
върни ми радостта, ти дай покоя мой...
Хвърли единствен мен в безчувствена природа
или отново дай надежда да летя,
и нека да заспя и в тежка самота,
в мечти свободен аз да бродя.*

1816

Превод: 05.01.2015 г.

ЕЛЕГИЯ ОТ ЛУДИТЕ ГОДИНИ...

*От лудите години и забавите
тежи ми сякаш отрезняване.
И, както вино — минала тъга,
щом стара е, по-силна в мен е тя.
А пътят пуст. Предрича труд и скърби
сред морските вълни на време бърдно.*

*Не искам, о приятели, смъртта;
да мисля искам и да страдам пак;
и знам, ще имам наслаждения
сред мъки, грижи и вълнения:
ще ме опива хармоничен блян,
ще мисля, в сълзи пак облян,
и в моя залез, може би печален,
ще блесне любовта с усмивката прощална.*

1816

Превод: 13.01.2015 г.

ЕЛЕГИЯ

ВИДЯХ СМЪРТТА; СЕДЕШЕ МЪЛЧАЛИВА...

*Видях смъртта; седеше мълчалива
до моя тих, спокоен праг;
и гроб видях; врата към него в мрак;
душата ми помръкна и изстина...
С другарите ще се простя
и няма моята следа
в живота тъжен да намерят;
с последен поглед ще прозра –
безсмъртие не е за мене;
и гаснещият плам на младостта
ще освети нищожното подземие.*

.....
*Прости печален свят, където тъмен друм
за мен над бездната лежеше –
където вярата за мен покой не беше,
където любих, но не бях любим.*

*Прости ми светлина в драперии небесни,
безмълвна нощ в мъгла, зорница в утрин час,
вий хребети и ручеи с пустинен глас,
и горското безмълвие чудесно,
от всичко... прошка искам аз.*

*И щом като, лишен от сетна мощ,
без дъх, в болезнена агония,
промълвя ви: „Така обичах аз!...“
и стихне моят дух във изнемога,
приятели, търсете нея вий,
кажете: взе го мракът вечен,
и, може би, щом участта разкрий,
въздишка ще отрони над ковчега.*

1816
Превод: 10.01.2015 г.

ЧЕРНИЯТ ШАЛ МОЛДАВСКА ПЕСЕН

*Безумен поглеждам към черния шал,
душа студенея в мъчителна жал.*

*Когато бях буен, наивен младеж,
аз любех гъркиня със страст и копнеж.*

*Прекрасната дева бе мила със мен;
но скоро настъпи най-черният ден.*

*Поканил бях гости да се веселим;
тогава почука евреин един.*

*„Пируваш с другари (пошушна), а тя,
гъркинята твоя е с друг в любовта“.*

*Аз дадох му злато, проклех го до гроб,
повиках при мене най-верния роб.*

*Поехме; препусках на бързия кон;
и моята милост спотайвах без стон.*

*Дома на гъркиня в мига щом видях,
очи потъмняха и цял прималях...*

*Във скритата стая проникнах аз сам...
Арменец целуваше девата там.*

*Светът причерня ми; и сабя свистя...
Да спре да целува злодей не успя.*

Безглавото тяло аз тълчех със яд

и взирах се мълком в девойката, пак...

*Кръвта ѝ аз помня... и нейния зов...
Загина гъркиня, загина любов!*

*Свалих от главата ѝ черния шал
и кървава сабя избърсах без жал.*

*А робът, щом мръкна и падна мъгла,
във Дунав изхвърли и двете тела.*

*И вече не любя прекрасни очи,
веселие нощем при мен не звучи.*

*Безумен поглеждам към черния шал,
душа студенее в мъчителна жал.*

14 ноември 1820

Превод: 09.02.2017 г.

ЗАТВОРНИК

*Седя зад решетка в зандана мъглив.
Орел млад в неволя затворен, но жив,
приятелят тъжен ми маха с крила
и кървава мърша кълве под зида,*

*кълве и разхвърля, и гледа към мен,
и в мислите сякаш е с мене сплотен;
зове ме със поглед и вик уловим,
поискал да каже: „Ела да летим!“*

*Ний волни сме птици; о, време дойде!
Натам, зад мъглите зоват върхове,
натам, где се плиска морето-елмаз,
натам, где е вятърът само... и аз!“*

1822

Превод: април — юни 2015 г.

КЪМ ФОНТАНА НА БАХЧИСАРАЙСКИЯ ДВОРЕЦ

*Фонтан — любов, фонтан ти жив!
Две рози в дар на теб обричам.
Обичам ромона звънлив,
сълзите твои поетични.*

*Пилееш сребърна роса,
поръсваш ме със капки чисти:
ах, лей се, лей се, извор бистър!
Шурти, разказвай чудеса...*

*Фонтан — любов, фонтан печален!
Поисках в мрамор да чета:
узнах истории преславни;
но за Мария ти мълча...*

*Светило бледно на харема!
Не си ли тук в забрава ти?
Или Мария и Зарема
едни щастливи са мечти?*

*В съня ли само съм бленувал,
в пустинната мъгла прозрял,
в неясни образи рисувал
душевния си идеал?*

1824

Превод: 05.06.2016 г.

КЪМ МОРЕТО

*Море стихийно и свободно,
прощавам се със теб сега,
люлееш ти вълни огромни,
блестиш със горда красота.*

*Като роптание на близък,
като прощалния му вик
е твоят тъжен шум и призив
долавям го в последен миг.*

*Душата ми все теб желае!
Тъй често в твоите брегове
смирена аз бродих и отчаяна,
в заветни мисли потопена!*

*Обичах призивите странни,
от бездната заглъхващ глас
и тихия вечерен час,
и поривите своенравни!*

*Рибарски платноход в покой
от твоите капризи пазен,
се плъзга сред вълни и вой:
но щом разкриеш страшни пазви,
потъват кораби безброй.*

*Аз не можах да изоставя
скования и скучен бряг,
и теб с възторг да поздравявам,
по твоя хребет да отплавам
с безспирен поетичен бяг.*

*Ти вика ме... аз бях в окови;
към теб напразно се стремях:
от силни страсти очарован,
останах си на моя бряг...*

*Защо да желя? Днес къде бих
аз в пътя си се устремил?
Едничка цел с душата любих
със нея ти ме заплени.*

*Една скала, за гроб и слава...
Потъна там във сън дълбок
и в забрава величава:
угасна сам Наполеон.*

*Сред мъки той умря отблъснат.
След него бурята вилня,
различен гений чезне бързо,
различни мисли овладял.*

*И свободата го оплака,
остави ѝ венеца свой.
Вълнувай се, море, във мрака:
за тебе бе певецът той.*

*Със тебе беше еднозначен,
от твоя дух създаден бе:
и като теб, могъщ и мрачен,
и като теб, неукротен.*

*Светът пустей... Сега къде ли
ти мен ще носиш, океан?
Съдбата хорска сме видели:
добро щом има, там са спрели
просветата или тиран.*

Прости, море! Не ще забравя

*вълшебната ти красота,
ще слушам дълго до забрава
шумът ти глух на вечерта.*

*В гора, в пустинята безмълвна,
изпълнен с теб, ще пренеса
скалите, блясъка ти скръбен
и на вълните песента.*

1824

Превод: 06.06.2017 г.

ПРОРОК

Измъчван от духовен глад,
в пустиня мрачна аз се мъкнех
и ангелът със шест крила
яви ми се на кръстопътя.
Той леко пръсти доближи,
докосна моите очи.
И се отвориха зеници
като на стресната орлица.
Ушите ми докосна той
и ги напълни с звън и вой:
усетих трепета в небето,
как ангелски крила летят,
как морски дълбини кипят,
и как расте върба в полето.
В устата бръкна той за миг,
откъсна грешния език
и празнодумец, и двуличен,
и жило мъдро от змия
в замлъкналата ми уста
положи с кървава десница.
Гръдта ми той разсече с меч,
сърцето тупкащо извади,
и въглен, ярък и горещ,
в отворената гръд постави.
В пустинята лежах сломен
и божии глас дочух към мен:
„Стани, пророк, и зорко гледай,
и мойта воля изпълни,
върви по земните предели
и с думи-жар сърца храни“.

1826

Превод: 17.07.2016 г.

КАКВО Е ИМЕТО МИ ТУК?...

*То ще умре в шума печален,
с вълните по брега забравен,
в гората глуха нощен звук.*

*Че то на паметния лист
следа ще бъде мъртва, както
е надписът надгробен кратък
на непознатия език.*

*Във него що? Изчезнал дъх
с вълненията нови, бурни,
в душата твоя нито лъх
от спомените нежни, чудни.*

*Но в ден печален, в самота
ти с името ми потъгувай,
кажи: живея в паметта,
в едно сърце аз съществувам...*

5 януари 1830

Превод: юни 2015 г.

СПОМЕН

*Когато шумен ден утихне занемял
и над смълчаните площади
разпусне сянка полунощният воал,
и сън е за труда награда,*

*промъкват се към мен тогава в тишина
и мъчат часове на бдение:
и живо ме горят във нощна пустота
змии — сърдечни угризения;*

*Мечти кипят, умът обхванат е от скръб,
и тясно е на тежки мисли;
и спомени безмълвни покрай мен вървят,
разгъват своите дълги листи;*

*и с отвращение чета живота мой,
и разтреперан аз проклинам,
горчиво жаля и сълзите ми порой,
но тъжни строфи не измивам.*

19 май 1828

Превод: 26.10.2015 г.

ЦАРСКОСЕЛСКАТА СТАТУЯ

*Делва с вода изтърва, във скалата девойка разби я.
Тъжно девойка седи, счупен черпака държи.
Чудо! Не спира вода, и се лее от делва разбита;
девата с вечна печал, струята вечна следи.*

1830

Превод: 17.09.2016 г.

МОЙ ДРУЖЕ, ВРЕМЕ Е! ПОКОЙ СЪРЦЕТО ИСКА...

*Мой друже, време е! Покой сърцето иска –
отлитат ден след ден и всеки час отвлича
частичка битие, а ние двама с теб
си мислим ще живейм, а виж – за миг умрем.*

*Светът не е щастлив, но мир и воля има.
Отдавна искам аз за мен съдба завидна –
отдавна, роб сломен, да бягам мислих аз
в обителта далеч на чисти небеса.*

1834

Превод: 09.02.2016 г.

ОТЦИ ПУСТИННИЦИ, ЖЕНИТЕ ПРОСВЕТЛЕНИ...

*Молитвата на преподобния
Ефрем Сирин вдъхновява Пушкин да
напише това стихотворение.*

*Отци пустинници, жените просветлени,
сърцето си да вдигнат до незнайни сфери,
сред бурите и битките да го калят,
божествени молитви много те редят;*

*но никоя от тях сърцето не разтваря,
като оная, що свещеникът повтаря
на постите Велики във печални дни;
и все по-често тя на устните сладни,*

*крепи пропадналия със незнайна сила:
Владико мой! Не давай ми душа унила,
и властолюбие със скрита змийска страст,
и празнословията в мен да нямат власт.*

*Но дай ми Боже, греховете си да виждам
и брата мой със нищо аз да не обиждам,
в сърцето дай ми дух смирен и търпелив,
за целомъдрената обич да съм жив.*

1836

Превод: 27.10.2015 г.

КЪМ НЕЯ

*В тъга, в безделие забравих моя стих,
въображение с мечти не се разпали,
отлитна гения, що в младостта открих,
сърцето охладня и бавно се затвори.
Отново ви призвах, о дни на пролетта,
прелитали под покрива на самота,
вий, дни другарски, на любов, на скръб, надежда,
поклонник на поезията безметежна,
на лира радостна възпявах в тишина
и трепетна любов, и мъка от раздели –
ехтяха от дъбрави в планина
замислените мои трели...*

*Напразно! Влацих аз срама на леността,
в приспивна хладина безсмислено изпадах,
далеч от музите, далеч от радостта
и — с сълзи на очи — със слава се прощавах!
Но изведнъж, бе сякаш гръм,
сърцето огън преобърна,
душата оживя след сън,
любов, надежда, скръб и радост се завърна.
И всичко разцъфтя! Трептях аз, оживях;
природата възторжен бе свидетел,
по-жив усецах се, свободно дишах аз,
плени ме силна добродетел...
Хвала любов! О богове!
От лира сладостна гласът ми млад се вдига
и звуци трепетни от струните преливат
към твоите нозе!...*

1817

Превод: 25.05.2018 г.

ПАЗИ МЕ, ТИ, МОЙ ТАЛИСМАН...

*Пази ме, ти, мой талисман,
пази ме ти, във дни тревожни,
във дни на жалби и възторзи:
ти в скръбен ден ми беше дар.*

*Щом разбесней се океан
с вълните си край мен ревящи
и с бурни облаци гърмящи —
пази ме ти, мой талисман.*

*В страни далечни щом съм сам,
във скучно лоно на покоя
и в пламъка съдбовен в боя,
пази ме ти, мой талисман.*

*От свята сладост обладан...
Светилото в душа блестеше...
То измени се, скри се вече...
Пази ме ти, мой талисман.*

*Сърдечни рани нека там
със спомени да нямат среща.
Прости, мечта, заспи надежда;
пази ме ти, мой талисман.*

1825

Превод: 27.05.2018 г.

ЩОМ ЖИВОТЪТ ТЕ ИЗМАМИ...

*Щом животът те измами,
не ругай и не скърби!
В ден на мъка се смири:
ден на радост ще настане.*

*Бъдеще в сърце живей;
настоящето — унило:
всичко ще се разпилей;
миналото ще е мило.*

1825

Превод: 21.10.2019 г.

НИКОЛАЙ ГОГОЛ

Роден на 1 април 1809 г. в Сорочинци, Полтавска губерния, Руска империя, днес в Украйна. Умира на 4 март 1852 г. в Москва. Признат класик на руската литература — прозаик, драматург, поет, критик, публицист, майстор на късия разказ. Най-известната му творба, романът „Мъртви души“, е разглеждан от мнозина като първият модерен руски роман.

КЪМ ТЕБЕ МАЙКО, О, ПРЕСВЯТА!

„Не бъдете мъртви, а живи души. Няма друга врата, освен показаната от Исус Христос...“

Н. В.

Гогол

*Към тебе, Майко, о, Пресвята!
Аз дръзвам да отправя глас,
лице ми в сълзи е облято:
послушай ме в тоз скръбен час,*

*молбите топли приеми ми,
духа ми от беда спаси,
прелей в сърце ми Твоята милост,
по пътя прав ме насочи.*

*Да бъда чужд на своята воля,
за Бога всичко да търпя.
Бъди помощник във неволя –
и пред смъртта да не скърбя.*

*Прибежище си за нещастни,
за всички нас се молиш Ти!
О, защити ме, щом ужасен
съдбовен Глас ме посети,*

*щом вечност времето затвори,
глас тръбен мъртви съживи,
написаното в съвест ще говори*

и греховете ще яви.

*Стена за верните, ограда!
Аз моля ти се от душа:
Спаси ме Ти, едничка радост,
чрез Тебе да се утеша!*

1846

Превод: 24.10.2015 г.

НОВ ПОДСЛОН

*„Ти тъжен си!“ – „Аз весел бях, –
тъй казвам на приятел весел, –
разлюбих вече радостта
и мъката призвах да влезе.
Аз весел бях — и светлина
бе моят поглед; тежка мъка
не сви сърце, ни тъмнина
и скука от небе да лъха
не пречеше на радостта...
Кога фъртуна забушува
и пада гръм, дъждът плющи,
небето плачеше — в сълзи
обливах се и аз, тъгувах,
като природата скърбях...
Но блесне ли небе, без буря –
отново радостен аз бях...*

*А днес, как в есен, вехне младост.
Навъсен съм, не съм засмян,
от тишина съм обладан
и в дивното не сецам радост.“
Учудват се другари с мен:
„Защо разплакваш се? – Виж време,
какъв е хубав, светъл ден,
природата не е кат тебе.“
Аз казвам им: „Туй все едно,
какъв е ден, какво е време!
Дали е светло, тъмно то, –
кога в сърцето е студено!“*

1829

Превод: 31 май 2016 г.

ИТАЛИЯ

*Италия — разкошната страна!
Душата ми по нея стене скръбна.
Тя радост е, от рая светлина
и любовта разкошна в нея цъфва.
Шуми във бяг замислена вълна,
чудесен бряг целува и се пръсва;
и небеса прекрасни там блестят;
искрящ лимон разнося аромат.*

*И цялата обвита с вдъхновение;
беязана с печат от древността;
и пътникът към славните творения,
пристига с плам от снежната страна;
душата ври и в него – умиление,
в очите му набъбнала сълза;
на мислите отдаден сред мечтите,
пристъпа той във стъпките на дните.*

*Тук жалък свят на хладна суета,
тук ум висок в природата внимава,
сияе тук възшебна красота,
а слънцето в лазура светло плава.
И чуден шум, и чудната мечта
морето най-спокойно ни раздава,
и облаци блещукат във игра
по свода над зелената гора.*

*В нощта, в нощта въздишат в нея чувства.
Заспива тя, покрита с красота!
Над нея мирт листата страстно люшва,
сред лунните сияйни небеса
света следи, замислена и слуша*

*как там весло говори си с вълна;
как трели през градини се понасят
и далнини пленително огласяят.*

*Земя — любов, море — очарование!
Пустините в разкошен свят блестят!
Градини, гдето в облаци мечтани
са живи Рафаело и Торкват!
Ще видя ли, изпълнен съм с очакване?
Душа в лъчи, а мислите струят,
привличаш ме със пламенно дихание,
в небето съм, цял трепет и желание!...*

1829

Превод: 1 юни 2016 г.

МИХАИЛ ЛЕРМОНТОВ

Роден на 15 октомври 1814 г. в Москва. Убит при дуел на 27 юли 1841 г. в Пятигорск, Кавказка губерния, Руска империя. Поет, прозаик, драматург, художник. Един от значимите представители на романтизма. Творчеството му бележи нов разцвет на руската литература и оказва голямо влияние върху най-изявените руски писатели и поети от XIX и XX век.

МОЛИТВА

*Животът труден стане ли,
сърцето в скръб линей,
молитва аз повтарям си,
тя чудно в мен живеи.*

*Тя силна, благодатна е
със живите слова —
в тях диша непонятната
и свята красота.*

*Свободна е душата ти,
далече е страха —
повярвал си, заплакал си
и дишаш с лекота...*

1839

Превод: 31.01.2013 г.

АЗ ВЪРВЯ В ПЪТЕКАТА САМОТЕН...

*Аз вървя в пътеката самотен;
белокамен път в мъгла блести;
нощ пустинна се заслушва в Бога
и звездата на звезда шепти.*

*В небесата — чудно и спокойно!
Спи земята в ореола син!
Що ми е тъй трудно и тъй болно?
Чакам ли? Жалея може би?*

*От живота си не чакам нищо
и не жалея миналото аз;
свободата и покоя искам!
Да забравя всичко и заспя!*

*Ала не в съня на гроба хладен...
Бих желал навеки да заспя,
тъй, че в мен да дремят сили млади,
да въздиша тихичко гръдта;*

*всяка нощ и всеки ден да милва
моя слух любовния рефрен,
а над мене да шуми неспирно
тъмен дъб, приведен и зелен.*

1841

Превод: 29.01.2013 г.

ПРОРОК

*Откак всевишният ме отличи
с оная дарба на пророка,
аз виждам в хорските очи
и злобата им и порока.*

*За любовта издигах глас,
за правдата и чистотата:
към мене близките тогаз
замеряха ме лудо с камък.*

*Посипах моята глава
със пепел, от града избягах,
и като птичка заживях
в пустинята, от Бога хранен.*

*Аз пазя вечния завет
и всяка твар ми е покорна,
звездите пращат ми привет,
лъчите радват ме отгоре.*

*Кога през шумен град вървя,
промъквам се, минавам живо,
аз чувам, старците мълвят,
усмихнати самолюбиво:*

*„Ей, вижте примера за вас!
Той, гордия, със нас все спори:
твърди, че с неговия глас
сам Бог с устата му говори!*

*Погледайте го вий, деца:
как мрачен е, навъсен, бледен!*

*И вижте го — окъсан, беден,
презрян от всички в тоя свят!“*
1841
Превод: 30.01.2013 г.

НЕ ТЕБ ОБИЧАМ ПЛАМЕННО, О НЕ...

*Не теб обичам пламенно, о не,
не е за мене красотата твоя:
обичам в теб страданието мое,
на младостта погубения ден.*

*Когато дълго вирам се във теб,
с очите си в очите ти да вникна:
аз тайнствено сърцето си извиквам
и в разговор със него съм зает.*

*Говоря с теб от юношески дни,
чертите търся в образа нетленен,
живот във устните, отдавна неми,
в очите плам от гаснещи очи.*

1841

Превод: 30.01.2013 г.

СКУЧНО И ТЪЖНО

*И скучно, и тъжно, кому да протегнеш ръка
в минути на скърби и жалост?...
Желания?... каква ли е ползата вечна от тях?...
Години най-чудни минават на халос!*

*Да любиш... кого ли?... за малко не струва труда,
а вечно да любиш, не може.
Погледнеш ли себе си? — след тебе нито следа:
и радост, и мъка — там всичко нищожно...*

*А страсти? — днес-утре и техният сладък недъг
изчезнал ще бъде без чувства;
животът огледаш ли с хладния поглед във кръг —
ще видиш, че празна шега е и глупост.*

1840

Превод: 31.01.2013 г.

НЕ ВЯРВАЙ В СЕБЕ СИ

*Que nous font apres
tout les vulgaires abois*

*De tous ces
charlatans qui donnent de la
voix,*

*Les marchands de
pathos et les faiseurs
d'emphase*

*Et tous les baladins
qui dansent sur la phrase?*

A

·
Bar
bier
[1]
·

*Не вярвай ти на себе си, мечтател млад,
от вдъхновение пази се,
то тежка рана е във твоята душа
и пленник е на дръзки мисли.
Знамение небесно в него не търси:
– Кръвта от силите ти кипва!
Живота си по-бързо в грижи изтощи,
писни отровната напитка!*

*А случи ли ти се в заветен чуден миг
душата извор да отключи,
безмълвен, непознат, тъй девствен чист и тих,*

*изпълнен с прости сладки звуци,
не се заслушвай в тях, без мисъл отмини,
закрий го с покрив на забрава,
във стих отмерен звуците му вледени,
значения им не предавай.*

*Прокрадне ли се жал във твоята душа
и страст извий от бурен вихър,
Ти не ходи сред хората на пир богат
със своята другарка спривава.
Не се снижавай. Сред търговци да не си
ту гневен, ту в тъга послушен
и раните душевни гордо си носи,
те чудо са над простодушни.*

*Защо ни е да знаем страдал ли си ти?
Какви са твоите вълнения,
надежди глупави на първите ти дни,
зли размисли и съжаления?
Погледай, без усилия пред теб вървят
тълни по пътя си привичен;
на празнични лица тревоги не личат,
не виждаш сълзи неприлични.*

*А при това, едва ли има и един
от тях, сломен след разпит тежък,
и бръчки преждевременно да е добил,
без престъпления и жертви.
Повярвай: смешен си със укори и хленч,
с напевите си монотонни,
като артист, в трагична роля сгорещен,
размахал меча си картонен.*

1839

Превод: 03.02.2013 г.

[1] Какво в крайна сметка ни интересува грубостта на всички тези крещящи шарлатани, търговци на патос, майстори на високомерие и всички играчи, танцуващи с фразата?

О. Барбие ↑

В ПРОСТОРА НА СЕВЕР, ИЗПРАВЕН ЕДИНСТВЕН...

*В простора на север, изправен единствен
е борът на голия рът,
снегът го засипва, със риза е сякаш
люлее го в дрямка сънят.*

*Той вижда в съня си далечна пустиня,
где слънцето ярко пече,
самотна и тъжна в горещия пясък
прекрасната палма расте.*

1841

Превод: февруари 2014 г.

В РАЗДЯЛАТА НИ СЕ ТЕША...

*В раздялата ни се теша
с портрета твой на мойта гръд;
той радва моята душа,
от дни най-мили призрак скъп.*

*И с нова преданост и плам
не го разлюбвам, в мен е нов:
напуснат храма — пак е храм,
в кумир ли вярваш — пак е бог!*
1837
Превод: февруари 2014 г.

ПРОСЯК

*Пред портите на храма свят
за милост чакаше беднякът,
от жажда сух, изпит от глад,
едва бе жив, сломен в бедата.*

*За къшей хляб протегнал длан
и погледът му — жива мъка,
а някой камък сложи там,
в ръката му, наместо къшей.*

*Тъй молах твоята любов
с тъга, с горчиви сълзи плаках;
тъй чувства свети с нежен зов
излъгани от тебе бяха!*

1830

Превод: февруари 2014 г.

ЧУЯ ЛИ ТВОЯ ГЛАС...

*Чуя ли твоя глас,
звънлив и галещ,
птичка в клетка,
сърце ми играе.*

*Срещна очите ти,
лазурно-дълбоки,
от дън-душата си
аз им се моля*

*и някак весело,
ми иде да плача,
и тъй се хвърлил бих
на шията твоя.*

1838

Превод: февруари 2014 г.

КЪМ СЕБЕ СИ

*Как исках аз да съм уверен —
не я обичам, и да знам
как безкрайността да меря,
предел на любовта да дам.*

*В пренебрежението нейно,
могъществото ѝ съзрях,
разбрах, влечения душевни
не трябва нас да победят;*

*че мойта сила несломима,
че днешният стаен покой
са литнал глас на херувима
в съня на демони безброй.*

1830/1831

Превод: февруари 2014 г.

ВЕЧЕР

*Кога приседне ален ден
далеч в безкрая син,
кога полегне мрак стаен
и сянка всичко скрий –*

*тогава мисля си в покой
за вечност в любовта,
дочувам глас, шепти ми той:
щастлив не ще си пак.*

*И взирам се във небеса
с притихнала душа,
направиха те чудеса,
но не за двама с нас,*

*не за нищожния глупак,
за който поглед твой
подарък скъп ще е най-драг,
в небесния безброй.*

1830 или 1831

Превод: април 2014 г.

КРЪСТ НА СКАЛА

*В клисура Кавказка аз зная скали,
долитат до там само степни орли,
но кръст се чернее, издигнат над тях,
и гние от дъжд и от вятърен прах.*

*И много години незнаен бе там,
от хълми далечни веднъж бе съзрян
и всяка ръка сочи горе върха,
как иска да хване той облак с ръка.*

*О, само да можех да стигна до там,
как молел се бих и плакал аз сам,
верига житейска разкъсал бих аз,
на бурята брата ще бъда тогаз!*

1830 или 1831

Превод: април 2014 г.

КЪМ ПРИЯТЕЛИТЕ

*С пламенна душа роден съм
и приятелство ценя,
някога с бутилка лесно
времето ще съкратя.*

*Не обичам гръмка слава,
мен ме топли любовта,
звън на лира ме пленява
и вълнува ми кръвта.*

*Сред веселието често
моят дух страдай, тъжи
и в шума на буйни песни
мисъл на сърце лежи.*

1829

Превод: февруари 2014 г.

СЪС СТРАХ КЪМ БЪДЕЩЕТО ГЛЕДАМ

*Със страх към бъдещето гледам,
към миналото – със тъга,
престъпник сякаш пред разстрела
се вирам за добра душа;
ще дойде ли за мен спасител
да ми открие жизнен смисъл –
целта на вярата, страстта,
да каже – що е Бог предписал
защо нещастно е орисал
надеждите на младостта.*

*Дарих със земното земята –
любов, надежда, зло, добро;
готов съм друг живот да чакам
че време вече е дошло;
в света не ще оставя брата,
в тъма и хладните обятия
душата ми се изтощи;
тя плод, без сока животворен
увяхна в бурите съдбовни,
в житейски палеци лъчи*

1838

Превод: февруари 2014 г.

СВЕТЪТ НЕ ИСКАМ ДА УЗНАЙ...

*Светът не искам да узнай
загадъчната моя повест;
как любих аз и как страдах
туй Бог ще оцени по съвест!...*

*На него аз отчет ще дам;
сърдечни тайни ще покажа;
щом мъки той ми е създал,
то нека той да ме накаже;*

*невежи упреци, лъжи
душа велика не смущават;
вълната морска все шуми,
скала гранитна не поваля;*

*с чело сред облачен покой,
на две стихии строг е жител,
освен на бури, гръм и вой
на ничия не вярва мисъл...*

1837

Превод: април 2014 г.

КЪМ СЕВЕР БЪРЗАМ ОТДАЛЕЧЕ...

*Към север бързам отдалече,
от топла, чуждата страна,
към теб Казбек, о, стража вечна,
аз странник, да се поклоня.*

*От векове чалмата бяла
увива строгото чело,
от гордата човешка врява
не трепва твоето тело.*

*Но тихата молба сърдечна
отнася твоята скала
в надзвездни висоти далечни,
пред трона вечен на Аллах.*

*И моля да е ден прохладен
във зноен дол и прашен път
да мога в пустош безотраднa
на камък в обед да поспра.*

*И буря да не ни затрупа,
бучейки с бойния си вой,
в Даряла, мрачната клисура,
измъчени със коня мой.*

*Но има в мен едно желание!
Трепти в душата ми страхът!
Че може в дните на изгнание
да ме забравят в роден кът!*

*Ще срещна ли там пак прегръдки?
Дали със стария привет?*

*Ще спомнят ли другари скъпи
страдалеца след дни безчет?*

*Или сред хладните могили
ще стъпча аз праха студен
на тези пламенни и мили,
делили младостта си с мен?*

*Но щом е тъй! със своята буря,
Казбек, покрий ме бързо ти,
праха ми беден над клисура
без съжаление пръсни!*

1837

Превод: май 2014 г.

АНГЕЛ

*Летеше в среднощно небе ангел бял
и песен бе тихо запял;
звездите и месецът, облачен слой
се вслушваха в свят песнопой.*

*Той ня за блаженство в безгрешни души,
в градините райски дошли;
за Бога велик, за прослава той ня
и искрена бе песента.*

*Понесъл бе млада душа на гърди
към свят от сълзи и тъги;
и звън от мелодия в млада душа
остана — без думи звуча.*

*И дълго в света се измъчваше тя,
изпълнена с чудна мечта;
но скучните песни на земните дни
небесният звук не смени.*

1831

Превод: май 2014 г.

ЗАТВОРНИК

*Отворете ми тъмница,
дайте лъчезарен ден,
чернооката девица,
черногривест кон за мен.
Аз красавицата млада
ще целуна със наслада,
после с коня ще летя
като вятър през степта.*

*Но прозорецът – високо,
на вратата тежък ключ,
чернооката далеко
във разкошен свой уют.
Кон красавец във полето
без юзда на воля шета,
скача весел и игрив,
вей опашка с вятър див.*

*Сам съм аз и няма милост:
сам сред голите стени,
лъч мъждука във кандило
гасне пламъкът самин;
само стъпки зад вратата
откънтяват в тишината,
крачи нощен часовой,
но безмълвен е и той.*

1837

Превод: януари 2014 г.

НЕ СЕ НАДСМИВАЙ НАД ПРОРОЧЕСКАТА МЪКА...

*Не се надсмивай над пророческата мъка;
аз знаех, че съдбата удар ми гласи;
аз знаех, че главата ми, на тебе скъпа,
от твоите гърди на дръвник ще лежи.*

*Аз казвах ти, че нито щастие, ни слава
за мене няма в този свят, а час настава
ще падна аз, лукавата вражда
ще черни със усмивка неразцъфнал гений
и ще загина без следа
с надежди мои и мъчения;*

*но този идващ край очаквам аз без страх,
че време е да видя свят отвъден;
венеца мой тълпа ще стъпче с гняв:
венецът на певеца, трънен!...*

И нека! Него не ценях.

1837

Превод: 5.01.2014 г.

ПРОСТИ, РУСИЯ, НЕУМИТА...

*Прости, Русия, неумита,
страна на роби и на Бог,
и вие в сините мундири,
ти верния на тях, народ.*

*Да мога аз да се потуля
в Кавказ от твоите паши,
от техните очи, тъй будни,
от техните всечуващи уши.*

1840

Превод: 29.4.2014 г.

ИЗПОВЕД

*Да вярвам обещавам, искам,
макар това неизживял,
монахът може да е искрен
в живота, както се кълнал;
и че с усмивки и целувки
лукави хората не са,
прощават малките преструвки
на близни, сторени пред тях,
че времето скръбта лекува,
за щастие — дарен светът,
доброто не е само дума,
животът, туй не е сънят!...*

*При вяра топла опит хладен
противоречи всеки миг,
умът отново пак е жаден,
нестигнал целите добри;
сърцето пълни се със жалост,
запазва в себе си следи
на мъртви блянове желани,
на чувства-сенки отпреди;
и вече нищо не го плаши,
отровата на друг дори
го храни злъчно и опасно,
живее в него и гори.*

1831

Превод: май 2014 г.

ЗЕМЯ И НЕБЕ

*Що повече любим земя от небе?
Небесното щастие — дим;
а земно — сто пъти по-кратко да е,
добре го познаваме ний.*

*В надежди отминали, мъки, тъги,
желания тайни крепим,
заблудите земни тревожат ни с дни,
а кратка печал ни теши.*

*Душата тревожна е в днешния ден
за бъдеще, тънещо в мрак;
желаем да вкусим блаженство в небе,
но жалим за земния свят.
По-приятно — това, що е в нашата власт
ала търсим ний други неща,
но в часа на раздяла е ясно за нас,
че сродено е с нашта душа.*

1830 или 1831

Превод: май 2014 г.

И НЕКА ДА ВИНИ ПОЕТА...

*И нека да вини поета
безумният, насмешлив свят,
не ще му търси никой сметка,
не чува той и моя глас.*

*Със себе си живях до днеска,
свободно лей се песента,
тъй както птицата над бездна,
тъй както лодка по вода.*

*Какво ми е в света потребно,
когато ти седиш пред мен,
щом с твоята ръка възшебна
ръката моя пламеней;*

*кога съм с теб, дете на рая,
живея аз в небесен свят,
не се тревожа, не страда
и моят поглед с теб е слят.*

1830 или 1831

Превод: май 2014 г.

ЖИВОТ ЖЕЛАЯ! ДА Е МЪКА...

*Живот желая! Да е мъка
в любов и щастието — зло;
от тях умът ми се побърка,
олекна моето чело.*

*О, време е, усмивка клета
да пръсне кротката мъгла;
какво без мъки е поета?
Без бури що е океан? –*

*Той търси скърбите нелесни,
цена мъчителна избрал.
Откупва звуците небесни
и славата му не е дар.*

1832

Превод: май 2014 г.

РАЗКАЯНИЕ

*Защо роптаеш, укоряваш
властта на своята съдба?
За тебе беше тя добра,
страданието сам създаваш.
Повърхностен, ти завладя
душата чиста, откровена,
от общо зло незаразена,
това богатство разпиля.*

*И пламенната първа обич
да будиш в нея пожела,
да любиш дълго не можеш,
достигнал целите си болни.
Презрял си всичко и стоиш
сред хората — дърво в пустиня,
и плач, любовен и невинен,
душата ти не ще смути.*

*Не дава Бог два пъти радост,
взаимност весела в страстта;
и без утеха, и в тъга,
живот ще мине като младост.
И нейните целувки ти
в измамни устни ще намираш,
ала пред тебе ще съзираш
ония, първите черти.*

*Моли я ти за опрощение,
падни, падни на колене,
че ада свой да не кълнеш,
отхвърлил жал и примирение.
Макар да любиш още ти,*

*но стари чувства не се връщат
и загубата първа с нищо
не можеш ти да замениш.
1830 или 1831
Превод: юни 2014 г.*

1830 ГОД. ЮЛИ 15-ТИ
МОСКВА

*Защо семейство в неизвестен кръг
загубих аз? Сърцето все е там
при мой наставник и приятел скъп,
все вярваше във детската мечта.
Там ужаси пленяваха духа,
на воля в облаците аз летях!
Приятели целувал бих в уста
не гледайки за скрита в тях змия.*

*Но в друго общество аз заживях,
човека разпознах, другар в лъжа,
във подозрения изгубил бях
пазителя на моята душа.
Че никой не ще каже днес от тях:
Другар ми е! – а болките душат,
гърдите ми не реч, а стон мълвят;
не с поздрав, с упрек ще го поздравят.*

*Бе хубаво, когато бях блажен,
когато леех от любов сълзи.
Но от страданието напоен,
да любя мога ли сега, кажси?
Страхувам се, в презгърдки упоен,
душата жива да се не вгорчи,
и моето сърце да се разкрий,
че е олтар и жертвено гори.*

*За хората изглеждам друг, не аз,
не могат те в очите да четат;
боя се! Що крещят и клеветят...
Узная ли, не ще го понеса.*

*Кълна се, че изпитвам против тях
не злоба и не искам да мъстя.
Но... за какво стараеха се те
детински дни да тровят, що им бе?...*

*Превил се лък, разкъсал тетива,
гърми – но прав не ще е както бил
синджир да скъсам, вдигнах аз глава,
последни сили в себе си разкрил;
какво от туй – живея днес с тъга
без мисли, сили, жалък, нелюбим,
и както лъч в безчувствена луна,
се спускам блед в прозорец и в стена.*

1830

Превод: юли 2014 г.

ЧАШАТА НА ЖИВОТА

*От чашата-живот сами
с очи закрити пием
и златни ръбове поим
със сълзите си ние.*

*Когато вече пред смъртта
погледнем без превръзка,
омаята, съблазънта
изчезнали са също –*

*тогава виждаме, че тя
е празна златна чаша,
напитката била – мечта,
но не била е наша!*

1831

Превод: юли 2014 г.

ЗВУЦИ И ПОГЛЕД

*Не удряй струните с ръка,
на златна арфа спри звука.
О, виж сърце ми как се моли,
текат сълзите от очи;
че всеки звук е тъжен спомен –
не може скръб да заличи.
Не, по-добре със трепет нов
към мене погледни с любов.
Да мога спомена съдбовен
в сегашното да потопя,
животът си и всичко мое
в единствен миг да въплътя.*

1830 или 1831

Превод: юни 2014 г.

ЗАПЕЕ ЛИ — ЗВУКЪТ СЕ СТАПЯ...

*Запее ли — звукът се стапя
като целувка на уста,
погледне ли — очите сякаш –
небесните са сетива;
върви ли — цяла е трептение,
промълви дума — всичко тя
изпълва с чувства и вълнение,
излъчва дивна простота.*

(1837 — 1838)

Превод: 16.10.2014

ЗВУЦИ

*Що за звуци! Сладостта им свята
слушам вцепенен;
губя вечност, небеса, земята
и самия мен.*

*Всемогъци! Що за звуци! Жадно
ги с сърце ловя,
както пътник в пустошта отпаднал
капката вода!*

*И отново раждат във душата
сън от весел ден,
и обличат с дреха пак живота,
който днес не е.*

*Тези звуци образ съживяват,
образът ѝ мил;
чувам тих плач, сякаш на раздяла,
и душа боли.*

*И безпаметно аз пак отпивам
от горчиви дни,
и човешки думи пак напират
в мислите сами.*

1830 или 1831

Превод: 27.09.2014 г.

ЛЮБОВТА НА МЪРТВЕЦА

О, нека със земя студена
да съм зарит,
душата ми е все със тебе,
другар си ми.
Тъгите на любов нерада,
живеещ в мрак,
в безмълвието и в забрава
аз помня пак.

* * *

Без страх в часа на крайни мъки,
останал сам,
утеха чаках от разлъка –
не е тя там.
Видях изящни безтелесни
и закопнях,
че твоя лик в черти небесни
аз не познах.

* * *

Защо е в блясък власт на Бога
и светъл рай?
Пренасям аз страстта си родна
с мен в този край.
Мечтата близка аз бленувам –
една е вред;
жадувам, плача и ревнувам

тъй както бе.

** * **

*Докоснал ли е чужд с дихание
страните ти,
душата ми немей в страдание
и все трепти.
За друг насън, ако случайно,
прошепнеш ти,
словата ти по мен чертаят
със жар следи.*

** * **

*Да любиш друг ти няма вече,
не е твой дълг,
ти на мъртвеца се обрече –
до сетен дъх.
Уви, страхът ти и моления
защо са те?
Забравата – не е за мене –
познаваш ме!*

1841

Превод: 15.10.2014

МОЛИТВАТА НА СТРАННИКА

*Аз, Майко Божия, днес със молитвата
тук съм пред Твоя лик, в ярко сияние,
не за спасение, не зарад битката,
не със признателност, ни с покаяние,*

*не за душата си моля, пустинната,
за душа странстваща в края безмилостен –
но Ти се моля за дева, невинната,
топла застъпнице в свят мир за истина.*

*Щастие дай на душата, достойната,
дай ѝ Ти спътници, с будно внимание,
младост най-бляскава, старост-спокойната,
вяра в сърцето и мир, упование.*

*Час приближи ли за път към отвъдното,
в шумното утро ли, в нощно затишие –
там да отиде до ложе, прескръбното,
Ангелът чист за душата възвишена.*

1837

Превод: 19.10.2014 г.

СМЪРТТА НА ПОЕТА

Отмъщение,
владетелю, отмъщение!
Падам в твоите
нозе:
бъди справедлив и
накажи убиеца,
така че неговото
наказание в бъдещите
векове
да възвести на
потомството твоя
справедлив съд
и да е
предупреждение за
злодеите.

*Поет убит! – за чест страдалец,
скосен от хорската мъгла,
с куршум в гърди, за правда жаден,
отпусна гордата глава!
Не издържа душата светла
позор, обиди, клевети,
срещу света въстана смело,
единствен той... и бе убит!
Убит! Защо са днес ридания,
хвалби без цел, ненужен плач
и жалък глас за оправдание?
Съдбата сложи свой печат!*

Не вий ли гонихте тъй злобно
свободния му, дързък дар
и за забава пак подмолно
раздухвахте стаен пожар?
Защо? Веселие... – мъчения
последни той не изтърпя:
угасна пламъка на гения,
венецът славен прецъфтя.

Убиецът му равнодушно
насочи своя пистолет:
сърцето глухо бие пусто,
ръка не трепна пред поет.
И що за чудо?... отдалече,
като стотици бежанци,
на лов за щастие дошли,
на нас съдбата го обрече;
с усмивка дръзко той презря
земя, език и чужди нрави;
не пощади и наша слава;
в мига на кървава разправа,
кого уби той, не разбра!

И той умря – зарит в могила,
тъй както оня, неизвестен, мили,
певец, сразен от ревността,
възпявана от него с чудна сила,
погубен, както той, с безмилостна ръка.

Защо от мирна дружба, нежна, простодушна,
той влезе в този свят и завистлив, и душен
за волното сърце и пламенния нрав?
Защо ръка подаде на клеветник долен,
защо повярва в ласки и лъжите голи,
той, от младостта си хората разбра?...

И стария венец — смениха те със трънен,

увит със лаврите, надянаха му зло:
с игли невидими и върли
раниха славното чело;
отровени последните минути
с коварен шепот, с присмех на простак,
и той умря — напразно мъст жадувал,
досада затаил в измамена мечта.
Затихна чудодейна песен,
и няма да се чуе пак:
певецът е в приюта тесен,
устата му е със печат.

* * *

А вий, надменните потомци,
известни с подлостта на славени деди,
с петите робски сбирали отломки,
от родове обидени в щастливите игри!
Вий, жадната тълпа, застанала до трона,
палачи сте на Гений, Слава, Свобода!
Таете се под сянка на закона,
безмълвни са пред вас — и правда и съда!...
Но има божии съд, любимци на разврата!
Най-страшен съд: той бди;
несъблазнен от звън на злато,
и мисли, и дела, той знае отпреди.
Ще търсите злословие напразно вие:
не ще ви то помогне, не,
и всичката ви черна кръв не ще измие
кръвта на праведен Поет!

29 януари — начало февруари 1837

Превод: 19.10.2014 г.

ЗЪБЕР

*Златната мъглица пренощува
на гърди на зъбера в скалите;
в утрото изчезна в път с лъчите,
по небе лазурно да лудува;*

*но следа по бръчката остана –
малка капка в зъбера високо,
той е в себе си вгълбен дълбоко
и проплаква тихо в пустош няма.*

1841

Превод: 24.10.2014 г.

ТЪЙ КАКТО ДУХ НА ЗЛО В БЕДИ...

*Тъй както дух на зло в беди
ти в моята душа се впи;
защо ли ти не я взема,
а в мен остана тя сама?*

*Душата ми — твой вечен храм;
ликът ти — божество е там;
спасен да съм очаквам аз
от него, не от небеса.*

1831

Превод: 30.12.2014 г.

СЪН

*По обед в пек, в дола на Дагестана
с куршум в гръдта лежах недвижим аз;
дълбока в мен димеше още рана,
по капка се изцеждаше кръвта.*

*Лежах аз сам на пясък в долината;
над мен скали, надвесени във кръг,
върхът бе жълт от слънчевия пламък,
гореше в мен — и бе сънят ми смърт.*

*Насън видях как огън осветява
вечерен пир във родната страна.
И младите жени, с цветя венчани,
говореха за мен сред веселба.*

*От разговора весел отстранена,
замислена стоеше там една,
и в скръбен сън душата натъжена
Бог знай къде потъваше сама;*

*сънуваше дола на Дагестана;
и труп познат в долината лежи;
в гърдите му черней димяща рана,
кръвта тече с изстиващи струи.*

1841

Превод: 01.11.2014 г.

КЪМ НЕБЕСНАТА ДЕВА

*Когато в рая срещнал бих
в небето трето твоя лик,
душата ми ще покори,
с небесна красота обвит,
и в този миг (не бих аз крил)
забравил ще съм земен мир.*

*А твоят тих лазурен взор
за нея спомен е лъчист;
гласът ти, ехо от простор,
във всичко хубаво звучи;
и твоят поздрав, укор строг
изпълнени са с дух свети.*

*Неземна ти си за света,
как мога обич да ти дам?
Жена с по-друга красота
привлича юношески плам.
Че с нейна кротка простота,
да бъдеш ти не би могла.*

1831

Превод: декември 2014 г.

НЕБЕСНИЯТ ТИ ПОГЛЕД СВЕТЪЛ...

*Небесният ти поглед светъл
блести като елмаз,
като целувка, тихо с трепет,
прозвънва твоят глас.*

*За поглед само твой единствен,
за звук от твоя реч
ще дам аз сабя дамаскиня,
грузински остър меч;*

*блести понякога той сладко,
по-сладостно звъни,
при този звън душа се мята,
кръвта в сърцето ври.*

*Но бурния живот военен
забравям в онзи миг,
щом чуя твоя глас възшебен
и видя взора мил.*

1838

Превод: 29.12.2014 г.

ТЪЖОВНИЯТ КАМБАНЕН ЗВЪН...

Тъжовният камбанен звън
в вечерен час неволно моя слух затрогва,
на моята душа измамена напомня
за вечност и бленуван сън.
И ако вятър, скитникът самотен,
премине там по гробищни тревни,
сърцето ми със студ не ще обвий:
дълбоко в него е живота.
Съдбата, знам, не ще да умъртви
порасналия в мене жилав гений;
ала какво в света ще го спаси
от хитри клевети, от скучни наслаждения
и от порока развилнял,
от думи на ласкатели развратни
и от желанията непонятни
на хората със ум незрял?...
Че без подклада ярък пламък
в скалата влажна не гори:
слушателят студен е камък,
веднъж опитай, пробвай, отвори
за него извора сърдечен на блаженство
да може да тълкува, да се приобщи;
в бита не виждал съвършенство,
прекрасното несвикнал да цени,
тъй както оня, в гръд побрал природа цяла,
се мъчи със страдание да изплати
и гордо земното да победи
с душа божествена за свобода безкрайна.

1830 или 1831

Превод: 28.02.2016 г.

НА ГРАФИНЯ Е. П. РОСТОПЧИНА

*Аз вярвам: с вас сме се родили
и двама – под една звезда;
и път един сме с вас делили,
подмамени от сън-мечта.
Но що! – от цели благородни
откъснаха ме страсти зли,
забравих аз в борба безплодна
предания от детски дни.
Предвидил вечната раздяла,
от страх сърцето не разкрих;
и от предателства вилняли
мечтата си не доверих...*

*Тъй две вълни една до друга
свободно случаят събра
в простор от морска синева
със вятъра да другаруват;
но нейде волния им път
скалите там ще разделят...
И с хладината си привична
ще пръснат в брегове различни,
без нито жал, без любовта,
тих ропот сладостен и нежен,
шума си бурен и безбрежен
и вечни ласки в суета.*

Април 1841

Превод: 17.10.2016 г.

ОТ ДНЕС НАСТЪПВА РОЖДЕСТВО...

*От днес настъпва Рождество,
за тайнството градът будува,
в кристалния си скреж сънува
и чака дивно тържество.*

*От снежни вихри е люлян
и сякаш сънища се стелят.
Сред храма песни, свещи греят
и дим от сребърен тамян.*

*А на камбаните звъна
сърцето твое залюлява.
И всичко в теб се съживява
от рождественските слова.*

*Небесен извор в тях струи:
те пламък са и светлината.
И на поета във душата
словата Бог ще възроди.*

*Ликувай, буря-чародей,
със своите вълшебни струни
преобрази света във други
земя и хора, градове.*

*И ще посрещнем чудеса,
тъй прости, сред тълпата хора,
и гласовете ще отворят
към музиката небеса.*

1840

Превод: 07.01.2017 г.

МИСЪЛ

*Печално гледам нашто поколение!
Че бъдещето му е тъмна пустота,
и между туй, в познания, в съмнения
в бездействие ще срещне старостта.
Богати сме от люлките си детски
със грешките на бащин изостанал ум,
животът ни мори, тъй както път без цели,
и, както празник чужд сред пир и шум.*

*За зло, добро сме срамно равнодушни,
на първо поприще ний вехнем без стремеж;
и пред опасности – позорно малодушни,
а за властта – презряната, сме гмеж.
Така плодът, съзрявал не навреме,
не радва той вкуса, ни нашите очи,
виси осиротял сред цветове изрели,
сред тяхна красота – позорът му личи!*

*Ний изсушихме ум с науката безплодна,
от близки и другари ревностно таим
надеждите добри, гласа си благороден,
с неверие осмивани мечти.
Едва докоснали сме чаша за наслада,
ний сили не спестихме в младостта
с опасност от пресищане, от всяка радост
докрай извлякохме ний сладостта.*

*Мечтите поетични, висшето изкуство
с възторга сладостен не будят ни ума;
разравяме в гърди останките от чувства –
ревниво скривано съкровище в тъма.
И ненавиждаме, и любим ний случайно,*

*не жертваме ни злобата, ни любовта,
душата завладяна е от студ потаен,
когато в огън ври кръвта.*

*И скучни са ни пищни отпреди забави,
и на дедите – добросъвестен разврат;
към гроба бързаме без щастие, без слава,
поглеждайки насмешливо назад.*

*Тълпа навъсена, отишла към забрава,
в света ще минем ний без шум и без следа,
а мисли плодови във века ни няма,
ни гений нов, прочул се със труда.*

*Със строгостта на гражданин и съд, праха ни
потомъкът ще оскърби в обиден слог
с насмешката на син измамен и излъган
от бащиния пропилян живот.*

1838

Превод: 28.07.2017 г.

КОГАТО СЕ ЛЮЛЕЕ ПОЖЪЛТЯЛА НИВА...

Стихотворението „Когато се люлее пожълтяла нива“ Михаил Лермонтов написва в затвора, когато е бил арестуван заради стихотворението си „Смърт поета“, посветено на гибелта на Пушкин. По липса на мастило и хартия, по спомени на очевидци, той пише стихотворението с помощта на обгорели кибритени клечки върху части от опаковъчна хартия, с която старият му слуга завивал и му носел храната.

*Когато се люлее пожълтяла нива
и тих ветрец звъни по горския клонак,
в градината се крий малиновата слива
под сладка сянка сред зелените листа;*

*когато е росата с аромати пълна
в поруменяла вечер, в златната зора,
и люлякът сребрист от храста тъмен
приветливо ми кима със глава;*

*кога студен поток в дола се разиграе
и мисълта смутена е в дълбок покой,
звучат във мене тайнствени сказания
за мирен край, отгде избликва той –*

*тогава мирна е душата, без тревога,
изчезват бръчките от моето лице
и земно щастие докосвам със ръце,
и в небесата виждам Бога...*

Февруари 1837

Превод: 19.08.2017 г.

КОГА НАДЕЖДА НЕ НАМИРАМ...

Кога надежда не намирам,
не любя, нито пък скърбя,
греха на младостта немирна
в страдание да изплатя;
когато пред очите ясно
живяното видях пред мен,
от всичко свято и прекрасно
аз чувствах, че съм отчужден –
тогаз молитва безразсъдна
пред Бога дълго аз шептях
и чух вълшебен глас, отвъден.
„Какво ти искаш?“ – прокълнтя. –
Унил си ти? Не съм виновен;
смири летежа на страстта,
бъди студен, бъди спокоен,
тъй както другите в света.
Било блаженството лъжливо.
Нима ти жалиш за мечти?
Глупак! Тояжка търпеливо
вземи и в път далеч тръгни;
Преминеш ли ти през пустиня,
през град разкошен и прочут,
не се прекланяй пред светини
и не гради за теб приют.

между 1835–1841

Превод: 23.08.2017 г.

**ДЕМОН
ИЗТОЧНА ПОВЕСТ**

ЧАСТ 1

I

*Тревожен Демон, дух низвергнат
над грешната земя летя
и спомени от дните прежни
вълнуваха му паметта;
ония дни, кога блестеше
в живота като ангел чист,
кога летящата комета
с усмивка ласкава и лека
изпращаше му сноп лъчи,
кога през облаците вечни,
с наука да е запознат
кервани скитащи следеше
сред светилата в звезден свят;
и с вяра и любов богат,
бе най-щастливото творение!
Без злобата и без съмнение.
Спокойна беше съвестта
за векове безплодни и унили...
И много, много... за света
да си припомни бе без сили!*

II

*Скиталец беше, без приют,
отдавна сам в света пустинен:
а векове един след друг
се низеха във бяг неспирен,
еднообразни в своя ред.
В нищожната земя навред
той зло раздаваше изкусно.
За своето изкуство не видя
противно мнение, ни чувство —
и злото му опротивя.*

III

Високо в планини кавказки
изгнаникът от рая прелетя:
Казбек под него, с ръб елмазен,
над вечни снегове сия,
дълбоко в ниското завейан,
бе черен процеп, дом на змея;
лъчист се виеше Дарял
и сякаш Терек бе лъвица
с космата грива на гърба,
ревеше, — зверове и птици
кръжаха в чиста синева
и слушаха — вода говори;
и облаците в златен глеч
изпращаха го надалеч
към северните му простори;
скали отвесни той видя,
потънали във сън потаен,
глави навели да следят,
вълните светли да гадаят;
и замъци сред висоти
и над мъглите — кули страшни —
те пред Кавказките врати
стояха — великани стражи!
Красив и чуден божии мир
навсякъде, но горд, раним
презрително духът огледа
твореното от бога свой,
чело високо пак не сведе
и не усети нищо той.

IV

*Пред него другите картини
явиха се сред цветовете:
разкошна Грузия с долини
цъфтяща в дивни светове;
прекрасен край от векове!
Тополи стройни се извили.
От ручей блика звън игрив
по камъните разноцветни,
и славеят във храста скрит
на хубавици пее светло
за любовта им в миг честит;
чинари, сенки разпрострели,
и сплетен на венци бръшлян.
И пещери подслон са там
във пек за кротките елени;
блести живот, шумят листа,
стозвучен говор отзвучал,
и дъх безкраен на растения!
На обед пламенна страстта
и ароматната роса,
и вечно овлажнени нощи,
като очи звезди разкошни —
взор на грузинка в небеса!...
Но нищо друго, освен завист
природата не породи
в гърдите на изгнанник празен,
без чувства той бе, без мечти;
и всичко що пред него мина,
той го презря и го проклина.*

V

*Висока къща, двор широк
Гудал за себе си направи...
Сълзи и много труд остави
в строежа верният народ.
В стените му полегнал сноп
от сянката на планината.
В скала са вбити стъпалата;
от кулата по ъглов вал
се спуска към реката хладна,
покрита с белия воал,
княгинята Тамара млада —
в Арагва да налей вода.*

VI

*В безмълвие над долината
домът застинал е във мрак;
но днес във него весел знак —
със вино, с песни от зурлата —
сватосва щерка си Гудал,
на пир семейството събрал.
И на леглото със килими
невеста с дружките добри
прекарват време във игри,
а нейде над гори незрими
се крият слънчеви зари;
ритмично удряйки със длани,
те пеят — своето дайре
поема младоженка млада
не иска вече да го спре,
на птичка сякаш са криле,
ту над главата се извиват,
ту спрат, ту се въртят,
сълзят очите ѝ, блестят
изпод ресници завистливи;
ту черна вежда ще извий,
ту ще наклони снагата,
краче божествено пълзи
по чудния килим с цветята;
и е усмихната до край,
по детски весело играй.
И лунен лъч вълни люлеещ,
играещ някога така,
с усмивката ѝ не се мери,
като живота млад е тя.*

VII

*Кълна се в нощната звезда,
в лъчи на заник и на изгрев,
че златният персийски цар
и никой земен господар
не е любил очи такива;
А бликащ във харем фонтан
нито веднъж в горещо време
с росата перлена неземна
не е умил подобен стан!
И ни една ръка човешка
не галила е чело, вежда,
коса по чудни рамена;
без рай останал, без надежда,
такава хубост не отглеждал
светът през всички времена.*

VIII

*За сетен път тя тъй играла.
Наследницата на Гудала
очаквала, уви, раздяла.
Без детската си свобода,
в съдба на тъжната робиня
във чуждата до днес родина
сред непознатата среда.
И често сянка на съмнение
гнетеше светлите черти;
и бяха нейните движения
тъй стройни, пълни с изражение
на мила, чиста простота,
че ако Демонът преминал,
я би видял във този миг,
би спомнил братята си мили,
въздъхнал би — глава извил...*

IX

*И този миг видял бе Демон
и се почувства тъй подведен
от трепет нов и непознат.
Пустинната душа във него
изпълнила се с благодат —
и светлина го осенила,
любов, добро и красота!...
На тази сладостна картина
любуваше се и мечта,
и щастието сякаш мина,
верига дълга от звезди —
тях в паметта си проследи.
Неясна сила го обхвана
и нова скръб го прикова;
красиво в него някак стана
и с нещо родно заживя.
Дали бе туй преображение?
Той думите за изкушение
в ума си почна да греши...
Забрава? Бог не се реши
забравата да му отнеме!...*

.....

X

Измъчил коня си игрив,
за брачен пир нетърпелив,
препускаше жениха славно.
Достигна светлата Арагва —
зелените ѝ брегове.
Понесли тежки дарове,
пристъпвайки една след друга,
камилите във дълъг ред
по пътя низеха се трудно:
и звън се носеше навред.
Владетелят на Синодала
сам водеше богат керван.
Със ремък стегнал гъвкав стан;
препасал сабя и кинжала,
блестящ на слънце; зад гърба
бе пушка с всечена резба.
А вятърът дантели вдигнал
в ръкавите, обточени със тях,
навсякъде нашита красота.
Седло — с бродирана коприна,
юздата на пискюли фини;
под тях цял в пот е конят вран,
безценен, златен, обигран.
На Карабах потомък славен,
върти уши със страх потаен,
пръхти извива в стръмнини
и се надскача със вълни.
Опасен, тесен път крайбрежен!
Отляво острите скали,
надясно дол, река метежна.
Смрачава. Върховете снежни
потъват във мъглив океан...

Усилва хода си керван.

XI

*И ето църквичката стара...
Тук в древни дни пред Бога с вяра
княз някой, а сега светец,
за мъст убит от злия меч.
И оттогава в празник, в битка
дори да бърза, пътник пак
принася ревностна молитва
при малкия църковен праг;
молитвата над него бдяла
и пазела го от кинжала.
Но храбрият жених презря
традиция, адета стар.
И своята мечта коварна
внуши му Демонът в нощта:
невестата си той безкрайно,
целува мислено в уста.
Но в миг пред него двама души,
и още — изстрел! — що се случи?...
изтегнат в звънки стремена,
с калпак нахлупен в тъмнина,
решителният княз мълчеше;
в ръката блесна турска цев,
камшичен удар, после рев,
отново изстрел... той се свлече!
и крясък див, и стонът тих
в дълбоки долини потъна —
а кратък беше боят, миг:
грузинците мъгла обгърна!*

XII

*Затихна всичко; и тълпа
над труповете се събра
от ужасените камили;
по-глухо пееха в степта
звънчета някога звънливи.
Богатият керван обран;
над християнския саван
кръжеше птицата граблива!
Не бе им отреден гроб мирен
под плоча в манастирски кът,
где на бащите е прахът;
и няма майки и сестрите
със дълги шалове покрити
да плачат тъжни и с молбите
да идват от далечен край!
Признателна ръка ще вдигне
на пътя, над скалата дивна,
за памет кръст, за упокой;
бръшлян напролет ще се вие,
ще го обвие с ласкав плен
на мрежата си изумрудна;
и свърнал тук от пътя труден,
ще спира пътник уморен,
под божя сянка приютен...*

XIII

*Като сърна препуска конят.
Хрипти, тъй сякаш в бран подгонен;
галопа спира изведнъж,
и се заслушва в вятър бърз,
а ноздрите усилено дишат;
ту, удряйки земя с копита
се чува остро как звънят,
размахва вееща се грива,
безпаметен лети по път.
Ездач препуска мълчаливо!
Той на седлото сякаш вбит,
с глава над гривата превит.
Юздите вече е отпуснал,
не удря стреме със нозе
и силна струя кръв се спуска
по кожата на кон тече.
Жребецо, ти спаси ездача,
от боя с него излетя,
но осетин за зло във здрача
с кушум прониза го в нощта!*

XIV

*Народ се сбира, плач се чува,
тълпят се в двора на Гудал:
чий кон запенен се е втурнал
и паднал до вратата там?
Ездачът кой ли е безгласен?
Останали от бой ужасен
по смуглото чело следи.
И в кръв оръжие, доспехи;
ръката му накрай се свлече
от гривата и се прости.
Невесто, ти чакаше княза,
но кратък бе поривът твой:
пристигна, тъй както бе казал,
за пира препускахе той...
Но няма да язди отново
той коня си буен на воля!...*

XV

*И сякаш от небето — зло —
в безгрижното семейство падна!
Без дъх на своето легло
ридае бедната Тамара;
сълза се стича след сълза,
задъхано гърдите дишат;
но ето сякаш чува свише
глас чуден да мълви слова:
„Недей рида, дете, напразно!
Сълза над трупа е безгласна,
не е тя живата роса:
ще помрачи очите ясни.
Ще гасне млада красотата!
Той е далеч, не ще узнае,
за твойта скръб ще бъде чужд;
от друга светлина омаен,
очите му са с поглед друг;
Той чува райските напеви...
Какво са дребните мечти
сълзите, стонове на дева —
щом е при райските врати?
Не, никой смъртен на земята,
повярвай ми, мой ангел скъп,
не струва и сълза пролята,
ни твоята безкрайна скръб!*

*По океана на небето
без кормило, без весла
през мъглите плават леко
подредени светила;
сред поля необозрими
обикалят без следа*

облаци неуловими
вакли вълнести стада.
Те за срещи, за раздели
не се радват, не скърбят;
от мечтите всичко взели,
те не жалят минал път.
В ден, когато си нещастна
ти за тях си припомни;
към земята безучастна
и безгрижна остани!

Когато нощно покривало
покрий Кавказки висини,
и щом светът с възшебно слово
омаен е и се стай;
и само вятър от скалата
премине тихо над тревата,
и птичка, скрита там била
потрепва весело с крила;
а под лозата натезжала
роса небесна гълта жадно
и се разпуква нощен цвят;
щом месецът над горски свят
изплува целият във злато
и те погледне с поглед кратък
към тебе аз ще полетя;
твой гост ще съм до утрин синя
и над ресници от коприна
в сън златен ще те приютя...“

XVI

*Далеч останаха словата
и отлетяха звук след звук.
Тя скочи и неясен смут,
се вгнезди тайно във душата,
в печал и страх остана вслух,
възторг и скръб ведно се сляха.
Кипяха чувства с жар нечут;
оковите душата скъса,
пробяга огън по кръвта,
и този глас, звучал тъй късно,
пак сякаш чуваше го тя.
Пред утрото сънят желан бе,
замрежи морните очи;
но мисълта не заличи
мечта пророческа и странна.
Безмълвен пришълец в нощта,
блестящ с неземна красота,
склони главата си над нея;
и с много обич бе я гледал,
и тъжен поглед беше впил,
тъй милостив и много мил.
Не беше ангелът-хранител.
Не беше божият пазител:
венец небесен от лъчи
косите му не бе красил.
Не бе от ада дух ужасен,
порочен мъченик — о не!
Приличаше на вечер ясна:
ни нощ, ни мрак — ни светъл ден!*

ЧАСТ II

I

„О, татко, своята Тамара
ти не заплашвай, не кори;
аз плача, виждаш, отмаляла,
и сълзи роня от зори.
Напразно се тълпят за мене
и бързат да ме посетят...
Невести други са за тях;
не искам никого да взема!...
О, татко мой, не ме ругай.
От ден на ден съм в други край
и виждаш, вехна аз сломена!
От дух лукав съм заплелена
с неописуема мечта;
прости, под мен е пропастта!
Прати в свещената обител
безумната си дъщеря;
с молба пред нашия Спасител
аз мъката ще споделя.
Изчезна радостта за мене...
На светостта ще се отдам,
килията ще ме приеме,
като в ковчег ще бъда там...“

II

*В далечен манастир тогава
отведоха — да се смири,
с монашеското покривало
гръдта, главата си покри.
Но и в монашеската дреха
като под шита пъстрога
по незаконната мечта
сърце туптеше без утеха.
И пред олтар в молитвен час
сред песнопения красиви
позната реч я пак опива,
дочува сякаш оня глас.
Под свода сумрачен на храма
отново образът познат
промъква се без звук и знак
в мъглата лека на тамяна;
звезда сияйна сякаш бе;
зове, подмамва... но — къде?...*

III

*В прохладата на двата хълма
стаен бе манастирът свят.
С чинари и тополи пълно,
наоколо — и в мир стоят,
но щом нощта в дола полегне,
през тях в прозореца се мерне —
на млада грешница свецта.
Там тъмни сенки от бадеми,
край кръстовете наредени,
безмълвно пазят гробен свят
и пеят птичките над тях.
По камъните там клокочат
студени изворни вълни
и по скалисти стръмнини
се сливат дружно водоскоци,
сред храсти в снежната слана
препускат с лека бързина.*

IV

*Далеч на север — планината.
При блясък сутрин на Зората,
синее се димът снишен
и вие се из долината,
а пък на изток устремен,
зове с молитва небесата
там ходжа, и камбанен глас
трепти, пробужда манастира;
в тържествения, мирен час,
когато младата грузинка
се спуска с кана за вода
по стръмните била,
вериги снежни върхове
рисуват своите светове
по чисти небеса в лилаво,
а залезът ги оцветява
със розовите цветове;
а между облаци израснал,
стои, от всички най-велик,
Казбек, Кавказки цар всевластен,
с чалма и в блясък цял покрит.*

V

*Изпълнена със думи грешни,
Тамара преживява тежко,
без чиста радост. А света
облечен в мрак и тъмни козни;
и всяко нещо мъка носи —
и утрин лъч, и мрак в нощта.
Понякога, в нощта под свода,
прохлада над земя цари,
тя пред иконата на бога
безумна плаче до зори;
и там сред нощното мълчание
се чува нейното ридание,
а пътникът във смут не знае
и мисли си той: „Прикован,
планински дух самотен плаче!“
От тежко чувство обладан,
пришпорва коня по-далече.*

VI

Тамара тъжна все седи,
с жадуващ поглед тя следи
далеч в прозореца отворен
с ума от самота разстроен,
въздиша, чака всеки ден...
И шепот чува приглушен:
ще дойде той! Че неняправно
в съня си виждаше го тя
с очите тъжни и прекрасни,
с вълшебна реч до сутринта.
В терзания прекара дните,
защо не знаеше това;
и на молитва пред светците —
не тях, а него призова;
и от борбата уморена
потърси ли в съня покой:
възглавка сякаш изгорена,
от задух скача, страшен зной;
дъхът поема си на гълтки,
в очи мъгла, гори гръдта,
жадува срещи и прегръдки,
таи целувка на уста...

.....

VII

Мъгла се спусна в час вечерен,
грузински хълмове обви.
На навик сладострастен верен,
там Демонът се появи.
Но дълго той не се реши
да наруши мира в приюта
и стори му се за минута
да се откаже е готов
от свойте замисли безоки.
Замислен под стена висока
той броди: и шумът жесток
без вятър по листа трепери.
В прозорчето ѝ той се взря
блещукат светлинките бели;
отдавна някой чака тя!
И сред мълчание усойно —
на саза^[1] ударите стройни —
и песен се понесе в миг;
а звуците са сякаш вик
като сълзи една след друга;
и беше нежна песента,
тъй сякаш за земята тя
бе съчинена в небеса!
Дали пък ангел се е втурнал
да види своя стар другар
и тук за кратко се е спрял,
за миналото му запял,
да му олекне на душата?...
Любовна скръб и чувство свято
бе в Демона за първи път;
от страх поиска да се маха...
Крилото му не се размаха!...

*Помръкнали очи сълзят
и тежката сълза прокапа...
И край килията сега
се вижда през опален камък
как минала сълзата-пламък,
най-нечовешката сълза!...*

[1] саз — вид китара ↑

VIII

*И влиза той, готов да люби,
с душа открита за добро,
и мисли си — животът хубав,
желано време е дошло.
Очакване с неясен трепет,
без страх от неизвестността
и първа среща сякаш сети
познанство с гордата душа.
Зло предвещание то беше!
Той влиза, гледа, херувим,
посланикът на рая, невредим,
на тази грешница прекрасна
пазител, с бляскаво чело,
и от врага с усмивка ясна
той я предпазва със крило;
и лъч от светлина на Бога
порочен поглед ослепи,
и вместо поздрав благороден
той с тежки думи го сломи:*

IX

„Дух неспокоен и порочен.
Защо пристигаши в час среднощен?
Поклонници тук нямаш ти,
и няма тука зло да има;
към любовта и към светиня
не слагай грешните следи.
Кой те зова?“
Зъл дух трепти
и се усмихва най-коварно;
от ревност погледът гори;
ненавист стара пак го парна,
отровна мисъл се роди.
„Тя моя е! — той каза късо, —
тя моя е, махни се ти!
Защитнико, яви се късно,
ти нея днеска не съди.
На пълното сърце със гордост
положих аз печат и зов;
тук няма твоята свята волност,
тук моята власт е и любов!“
И Ангелът с очите скръбни
към жертвата погледна с жал
и към просторите отвъдни
с крилата бавно отлетя.
.....

X

ТАМАРА

*О! Кой си ти? Речта ти е опасна!
Дали от ад си, или рай?
Какво ти искаш?*

ДЕМОН

О, прекрасна!

ТАМАРА

Ти кой си, казвай? И признай...

ДЕМОН

*Аз този съм, когото слуша
във тишината на нощта,
чиято мисъл ти почувства
и разгадаваше изкусно
и образа му, и скръбта.
Аз този, с поглед безнадежден;
аз този, с обич непоглеждан;
на земни роби аз съм бич,
аз цар за знания свободни,
аз, враг небесен, зло природно,
пред твоите нозе съм, виж!
На тебе нося с умиление
молитва тиха за любов
и първо мое изтощение,
пред теб да плача съм готов.
О! слушай ме от съжаление!
С едничко слово можеш ти
да ми възвърнеш небесата.
Покрит от любовта ти свята,
натам духът ми ще лети.
Нов ангел в бляскава позлата;
Аз търся в тебе милостта,
аз роб съм твой за обичта!*

Когато тебе само зърнах —
аз мислите си преобърнах
срещу безсмъртието и властта.
И трепна завист в мен неволно,
че земна радост — кратък миг;
в живота твой да съм, е болно,
без теб — животът е безлик.
В сърце безкръвно лъч препари
отново топло заживя,
и скръб дълбоко в стара рана
промъкна се като змия.
Какво без теб е тази вечност?
И мойта власт до безконечност?
Че празни звучните слова
в просторен храм — без божества!

ТАМАРА

Далеч от мен, о дух лъжовен!
Мълчи, не вярвам на врага...
Уви! Далече е сега
молитвата... умът отровен —
в прегръдката на гибелта!
Послушай, ти ще ме погубиш;
Словата ти — таят жарта...
Кажу, защо ти мене любиш!

ДЕМОН

Защо, красавице? Уви,
не знам!... Изпълнен съм със чувства,
от грешната глава свалих
венеца трънен, горд го пръснах
и всичко старо разпилях:
за мен си рай, за мен си ад.
Обичам те със страст неземна,
не можеш тъй да любиш ти:
с със упоение безмерно,
с безсмъртни мисли и мечти.
В душата моя отначало
бе запечатан образ твой,

бе винаги пред мене той
в пустини вечни и прозрачни.
Отдавна с мисълта живях,
че име сладко в мен звучеше,
кога в блаженство в рая бях,
но само ти до мен не беше.
Да би могла да разбереш
какво горчиво изпитание
несподелен живот, страдание
в наслада, в скръб и във копнеж,
за зло награда няма веч,
ни за доброто ти старание;
за себе си живей, скучай
и вечната борба, ти знай —
без тържество, без упование!
Все жалиш, без да си желан,
все знаеш, чувстваш, всичко виждаш,
стараеш се да ненавиждаш,
да мразиш всичко си призван!...
И само божие проклятие
изпълни се до днешен ден —
природни огнени обятия
навек изстинаха за мен;
синееше небе прекрасно;
аз виждах сватбени украси
познатите ми светила...
Те се подреждаха във злато;
и що? От бившите събратья
аз ни един не разпознах.
На вид, изгнаници подобни,
зовях ги аз с отчаян вик.
Лицата им и думи зловни
сам аз не разпознах, уви!
И в страх крилата си разтворих
политнах — но защо? Къде?
Не знам... от старите другари,
от рая аз бях отделен,

бе глух и ням светът за мен.
Тъй както лодка по течение
капризно носи я вълна,
тя без кормило, без платна
не знае своето назначение;
тъй в ранна утрин някой ден
гръмовен облак затъмнен,
в лазурното небе чернее
самотен той, да спре не смее,
лети без цел и без следа,
Бог само знае докога!
За хората аз нещо върших.
За кратко учих ги на грях,
а благородството отлъчих,
на хубавото се присмях;
аз пламъка на много вери
за кратко време угасих...
Дали делата украсих
с едни глупци и лицемери?!
И скрих се в тесни планини;
бях метеор по тъмнини,
сред мрака на нощта дълбока...
Летеше конникът самотен
подмамен с огънче в нощта,
но падна с коня в пропастта,
напразно виках аз и кърви
останаха по стръмнини...
Но злобните забави бързо
омръзнаха ми в кратки дни!
В борбата с урагани вечни,
тъй често се разнася прах,
в светкавици, в мъгли облечен
сред облаците аз летях,
в тълпата от стихии бурни
сърдечен бунт да заглуша,
да се спася от мисли гузни,
в забрава да се утеша!

Какво са тягостни лишения,
трудът и хорските беди
на бъдни, стари поколения,
сравнени с моите тъги
в една минута на мъчения?
А хората? С живот и труд?
Дошли и минали оттук...
Надежда има, чакам съд:
да ми прости, или осъди!
Безкрайна моята е скръб.
И все така за мен ще бъде;
и в гроба с мене ще жалеи!
Тя ту се гали като змей,
ту огън вдига като пламък,
ту в мисълта ми, като камък —
с надежди, в страсти не живеи,
в неразрушим е мавзолей!...

ТАМАРА

Защо да знам тъгите твои,
Защо оплакваш се на мен?
Ти си грешил...

ДЕМОН

Към теб не водят?

ТАМАРА

Ще ни подслушват!...

ДЕМОН

Ние сме сами.

ТАМАРА

А бог?

ДЕМОН

Към нас той не поглежда,
зает с небето, не с земя!

ТАМАРА

Но адът мъките отрежда?

ДЕМОН

Какво? Ще бъдеш с мене там!

ТАМАРА

Ти, който и да си, незнаен, —
завинаги без миг покой,
неволно аз с отрада тайна,
скиталец, слушам говор твой.
Ако речта ти е лукава,
и ти, ако таиш лъжа...
О, пощади! Каква е слава?
Да имаш моята душа?
Нима в небето по-съм лична
от всички тук, що не видя?
И те, уви! прекрасни всички;
тъй както ложето девиче
неосквернявано с ръка...
Не! Дай ми съдбоносна клетва...
Кажу, — ти виждаш: аз съм клета;
Ти виждаш женските мечти!
Страха в душата ти ласкаеш...
Разбираш всичко, всичко знаеш —
ти милостив към мен бъди!
Кълни ми се... от злите мисли
отричай се и дай обет.
Възможна ли е клетва чиста,
ненарушима ли ще е?...

ДЕМОН

Пред сътворението първо
кълна се — и в последен ден,
пред престъпленията върли,
за час на правда огласен.
Да рухне мъката последна,
да грейне кратката мечта;
за среща с тебе се кълна
и за раздялата що дебне.
Кълна се в много духове,
на мене братя все подвластни,
във меч на ангели безстрастни.
Във вечно будни врагове;
кълна се в ада, в небесата,

във теб и в святите неща,
в твой сетен поглед на земята
и в първа капнала сълза,
кълна се в твоето дихание,
в къдриците с копринен цвят,
в блаженството и във страдание.
Кълна се в любовта си аз:
от стара мъст се аз отрекох,
отрекох се от гордостта;
с коварни мисли няма вече
на никого да навредя;
да съм смирен и да обичам,
с молитва към небето чиста.
Да вярвам искам във добро.
Сълза на твоето чело
от разкаяние ще трия,
без огнените ми следи —
светът спокоен, мирен
без мен да доцъфти!
О! вярвай ми: аз съм самотен
намерих те и оцелях:
аз теб избрах, святиня моя,
в нозете ти е мойта власт.
Аз чакам обичта — подарък
и вечност ще ти дам за миг;
тъй както в зло, в любов, Тамара,
повярвай, знай, че съм велик.
Свободен син съм на лазура,
ще литна с тебе над звезди;
и над света ни ще царуваш,
единствена със мен бъди;
безгрижна, без да съжбялаш,
ще гледаш към земята ти,
не е там истинското щастие,
нито безкрайни красоти,
там само смърт и престъпления,
и дребни страсти се ширят;

живеят вечно със съмнение
и мразят, и обичат в страх.
А ти не знаеш ли какво е
за хората любовен миг?
Вълнение в кръвта това е, —
но кръв изстива, бягат дни!
Кой устоява пред разлъка
в съблазните на красоти,
против умората и скука
и своенравните мечти?
Не е за тебе, мила моя,
тъй отредената съдба
да гаснеш и мълчиш в тревога
в ревнивата и зла среда,
сред малодушни и притворни
приятелства студени, врагове,
бойки се, в мечти безплодни,
сред празен труд и страхове!
Ти няма зад стена студена
да се лишаваш от страстта,
посред молитви, отделена
от хората и божества.
О, не, прекрасно ти създание,
присъден ти е друг живот;
теб друго чака те страдание.
Възторзи, глъбини, възход;
бъди без старите желания
и жалката им светлина:
в замяна гордото познание
ще ти открия и даря.
Тълпи от духове служебни
до теб ще бъдат всеки час
прислуга лека и вълшебна
на тебе аз ще подчиня;
за теб звезди ще късам още,
с венец от злато да си ти;
и от цветя с роса среднощна

ще го посипя да блести;
с лъчи от залез розовеещ
снагата ти ще облепя
и с аромат на дъх копнеещ
аз въздуха ще напоя;
В играта дивна всекичасно
за твоя слух ще тръпна аз;
чертози ще строя прекрасни
от кехлибар и тюркоаз;
на морско дъно ще полегна,
ще полетя над ветрове,
ще ти даря аз всичко земно —
обичай ме!...

XI

*И леко той
докосна с огнените устни
потръпващите ѝ уста;
и съблазнително, изкусно
каквото иска обеща.
Той поглед впи във нея мощен!
И пламна тя. Във мрака нощен
той блесна, сякаш е кинжал,
неотразим, над нея цял.
Уви! Духа на злото засиял!
С целувката отрова смъртна
в гръдта ѝ бързо се изля.
И вик ужасен прокълнтя
в нощта, в мълчание отвъдно.
И в него бе любов и мъка.
Последна укорна молба
и безнадеждната разлъка —
прощаване с живота млад.*

XII

*Във този час пазачът нощен
край стръмната стена бе сам,
по пътя си един и същи,
в ръка с чугунната дъска,
и край девичата килия
той стъпките си укроти,
клепалото си спря да бие
заслуша се и се смути.
Сред тишината, отдалеко,
пристори му се, чува той
целувка в устни две, и ето,
зачу се вик, затихващ вой.
И развълнува се душата,
грехът, в сърцето се всели...
Но следващия миг в земята
затихна всичко; в далнини
на вятър леките вълни
играеха си със листата,
от бреговете в тъмнината
река планинска ромоли.
Канонът на светеца с вяра
забърза той да прочете,
видението зло да бяга,
с молитви грях да отрече;
прекръсти със трептящи пръсти
с мечта разчувстваната гръд,
мълчейки с ускорени стъпки
пак тръгна в стария си път.
.....*

XIII

*Блестеше перла сякаш тя
в ковчега свой лежеше мила,
покрита с чисто бяла свила,
челото ѝ бе с тъмен цвят.
Навеки спуснати ресници...
Кой казал би, небе, сега,
че погледът не е заспал,
че само чака премалял
целувка, или пък лъчите?
Напразно дневен лъч по тях
посипваше ги с златен прах,
напразно скръбните роднини
целуваха уста безсилни...
Печатът вечен на смъртта
не можеха да отстранят!*

XIV

Нито веднъж във дни щастливи
Тамара тъй не е била
облечена за веселба.
Цветята родни и красиви
(тъй иска древният обряд)
да пръскат своя аромат
в ръката мъртва скрити здраво.
С земята сякаш се прощава!
В лицето никаква следа
за края ѝ не се видя,
за сетна страст и упоение;
и бяха нейните черти
с ония странни красоти
на мрамор с чуждо изражение.
Без чувствата, без паметта,
самата тайна на смъртта.
Застинала усмивка странна,
пробягала по устни в миг.
На зорките очи навярно
разказала би за тъги:
във нея хладното презрение,
душа, увяхнала без цвят,
с последна мисъл изразена,
да се прости със този свят.
Напразно миналото свети,
тя мъртва беше вече тук
и безнадеждна за сърцето,
с угаснали очи, без звук.
Така в тържествен час на заник,
кога морето в злато пламне,
денят напусне своя път,
снегът в Кавказ за миг проблесне

*и в розово сияй светът
във тъмнината отдалече.
Но този лъч не ще живей,
не ще блести над планината
и с ледената си позлата
на никой път не ще огрей!...*

XV

Тълпа съседи и роднини
събраха се за скръбен път.
И късаше косите сиви,
безмълвен удряше се в гръд,
но най-накрая настани се
на коня белогрив Гудал
и тръгна шествието с жал.
Три дни и ноци ще се нижат:
до костите на прадеди,
где гробът ще я приюти.
Прадядо на Гудал, грабител,
ограбвал пътници, села,
но болест щом го повалила,
дошъл на разкаяние часа,
за да изкупи греховете,
да вдигне църква обещал
посред гранита леден, бял,
където пеят ветровете,
и сам орелът е летял.
И скоро между снеговете
в Казбек бил вдигнат този храм
и злите кости на човека
намерили утеха там;
превърнала се в гроб скалата
под облаците в роден кът:
по-топло жилище след смърт,
да бъде близко с небесата!...
От хората да е далеч,
последен сън да е спокоен...
Ала в съня си, мъртъв веч,
ни скръб, ни радост ще си спомня.

XVI

*В пространството на синевата
где светли ангели летят,
душата грешна от света
един от ангели крилати
понесъл бе по своя път.
С най-сладка реч и упование
тешеше нейните тъги,
следи от грях и от страдания
измиваше ги със сълзи.
Мелодии от рая вече
се носеха към тях — но в миг,
минавайки по пътя вечен,
от бездна дух се появи.
Могъщ и силен, вихър същи,
тъй както мълния блестя,
и горд в безумието дръзко:
„Тя моя е!“ — издигна глас.
До ангелската гръд се сгуши
Тамара с грешната душа,
с молитви да убий страха —
какво в съдбата ще се случи,
пред нея пак стоеше той,
но, кой ще го познае, кой?
Какъв ужасен, поглед злобен,
докрай изпълнен с смъртен огън,
с вражда, незнаеща предел, —
и лъхаше на гроб отворен
от неподвижното лице.
„Изчезвай дух, на мрака вечен! —
му отговори ангел тих: —
достатъчно се весели;
настана час да се реши*

и Бога своето изрече!
Съмненията издържа;
разкри се земната лъжа
и сринаха се зли окови.
Познай! Ний чакахме готови!
Душата ѝ от тези бе,
животът им — за миг орисан,
с мъченията неописан,
за тях утеха не дойде:
Създателят добър небесен
сам живи струни им е дал,
че този свят за тях е тесен,
и те във него нямат дял!
С цена жестока тя изкупи
съмнения и се смири...
Обичаше и в скърби люти
тя рая в любовта откри!“
И взря се Ангел в сатаната
със поглед строг, сърдит,
размаха радостно крилата
в небесна светлина се скри.
И прокълна самият Демон
несбъднатата си мечта,
и горд остана той, надменен,
пак сам във цялата вселена
без блян, без любовта!...

* * *

Високо в каменни скали,
над Койшауарската долина
и днес са там развалини
със остри зъбери старинни.
Предания се носят днес,
най-страшни те са за децата...
Че призрак, паметник злочест,

свидетел бил е на делата.
Между дърветата чернее.
А долу се белей аул.
Цъфти земята, зеленее;
и гласове в нестроен шум
изчезват там, а каравани
вървят, звънейки отдалеч,
и през мъглите край поляни
реката пенеста тече.
И вечна младост пак живее,
прохлада, пролет, слънце грее,
природни са това шеги,
тъй както детските игри.

Но замъкът, в тъга прослужил
години отреден живот,
е сякаш старец, веч ненужен,
останал сам без своя род.
И призраци там само бродят,
очакват изгрев на луна:
Това е празникът им волен!
Скрибуцат в тъмната стена.
Сив паяк, нов отшелник тук е,
заплита мрежата си чудна;
семејство гущери със смях
по покрива се забавляват;
и бавно плавната змия
от тъмен процеп изпълзява,
на плоча пред дома стои,
на пръстени се свива три
или опъва тяло в зноя,
блести като старинен меч,
в поле забравен в бранна сеч,
ненужен вече на героя!...
И диво всичко; без следи
на времето: ръка изтри
грижовно, нищо не остави

пред никой, даже не се спря,
че тук живял Гудал във слава,
че имал мила дъщеря!

Но църквата сред върховете,
где костите лежат до днес,
опазени от свят отец,
през облаците още свети.
И до вратата ѝ стоят
на стража черните гранити,
със снежни плащове покрити
и вместо брони на гръдта
там вечни ледове пламтят.
Рушат се снежните грамади
и падат, сякаш водопади,
обхванати от студ и мраз,
висят намръщени без глас.
Вилицата патрулира,
в стените духа снежен прах,
ту глас проточено извива,
ту се провиква към пазач.
Дочули вестите с вълнение,
за храма чуден в този кът
от изток облаци летят,
забързали на поклонение;
но над семейния им гроб
не се разнася скръбен зов.
А на Казбек скалата няма
над жертвите грижовно бди,
и ропотът човешки няма
покоя им да възмути.

1829–1839

Превод: юни-юли 2018 г.

Издание:

Автор: Гавриил Романович Державин; Александър Сергеевич Пушкин; Николай Василевич Гогол; Михаил Юриевич Лермонтов

Заглавие: Реката на времето

Преводач: Мария Шандуркова

Език, от който е преведено: руски

Издание: първо

Издател: Издателска къща „Жажда“

Град на издателя: Сливен

Година на издаване: 2020

Тип: сборник

Националност: руска (не е посочено)

Излязла от печат: май 2020

Редактор: Мария Шандуркова

Технически редактор: Теодора Суванкова

ISBN: 978-954-795-546-2

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/15515>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.